

زُ فایده ومفایین کتّیا (الفوائد) یا زانای مهزن بُن قهیمی

زینکرن ولیندان ووهزینان
نه حسین نیبراهیم دوسکی

کُتِيبَا (الفوائد)

و گُرنِگِيا وِئ

کُتِيبَا (الفوائد) ئِيک ژ کُتِيبِین ناقداره، يِین زانايِی مَهزن ئيمام (ئبن قه‌ييم ئەلجەوزييه)، وودەکی ژ ناڤی وِئ ديار ئەو کُتِيبەکا تژی فايده ومفایه بۆ هەر کەسەکی بخوینت، چونکی خودانی وِئ بەرگەریان کره کو هندی ژئ يِیت، مفایین علمی يِین مَهزن وغەریب تیدا کۆم بکەت، کویر خو داهیلته ناڤ وان راستی وحیکمەتین عنتیکه يِین کو ژ ئایەتین قورئانی وحەدیسین پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- دئینه وەرگرتن، ووان ب رەنگەکی خوش وساناھی بدانتە بەر دەستین خواندەڤانان، وتشتی ئەڤ کُتِيبە ژ گەلەک کُتِيبِین دی يِین نفیسەری جودا کری ئەوه، ئەو لی دگەرییت ڤان مفایین ژ کیتابی وسوننەتی دئینه وەرگرتن ب رۆناھیا دلی ولایِی رووحانی یی مرؤفی ڤە گریددەت، تشتی تامەکا خوشتر وزیدەتر ددەتە کُتِيبَا وی.

وئیمامی ناقدار (ئبن قه‌ييم)، ئەوی دئیتە هژمارتن ئِيک ژ مەزنترین زانایین (سەلەفی) وچەلەنگترین دەرکەفتیین مەدرەسا ب بەرەکەتا (شیخ الإسلام) ئبن تەیمیهی ژ هندی ناقدارتر وبەریاسترە کو ئەم وی بدەینە نیاسین، بەرەکەتا علمی وی ونقیسینین وی ئوممەت هەمی ڤەگرتیه، وکُتِيبِین وی حەتا ئەڤرۆ وەک (دائرة المعارف) و (ئنسکلۆپیدیایەکا) مَهزن لی هاتینه بۆ هەمی موسلمانان، حەتا يِین زانا ژئ وان..

و ژ بهر گرنګيا کتیبآ وی (الفوائد) ووان مفاییتن ب قهدر وقیمهت ییتن
تیدآ ههین، مه ثیا هندهک مفاییتن ږهنگین، وزانیتن جودا جودا ییتن تیدآ
هاتینه بهلاڅکرن، ژئ بگرین وبهرههث بکهین، و ب چهند گوهورپنهکین
سڅک څه -ییتن کاری ل ناڅهرؤکئ نهکهن- وهرگپرتنه سهر زمانئ کوردی،
وبدانینه بهر دهستین خواندهڅانان، و ژ بهر وان گوهورپنان مه ناڅئ کتیبآ
خو کره (ژ فایده ومفاییتن کتیبآ الفوائد) یا وهسا بیتنه زانین کوئهث
کتیبه ژ وهچیا کتیبآ (الفائد) هاتیه، نهکو وهرگپرانهکا دهق ودهقا وییه..

وئهث چهنده مه کر ب وئ مههرمهئ کو خواندهڅانئ کورد ژئ یئ زمانئ
عهرهبی نهزانت ژ فایده ومفاییتن (فایدین ئبن قهیمئ) بی بار نهبت،
هیڅیا مه ژ خودایئ مهزن ئهوه ئهو زانینهکا ب مفا وکارهکئ باش
وقهبولکری ب رزقئ مه بکهت، و ل دنیایئ وئاخړهتئ مه سهرههراز
بکهت، ومه بکهته ژ وان کهسان ییتن خه ما خو یا سهرهکی دکهنه بهلاڅکرنا
دینئ خودئ یئ راست ودورست، دویر ژ سهرداچوون وئحراف ولادانیتن
نهزان وبيدعهچیان ئیخستینئ..

وخودئ هاریکار وپشتهڅانئ مه ههمیان بت.

ته حسین ئیبراهیم دؤسکی

دهوک ۲۰۰۹/۷/۲۳

(۱)

رحمۃ دلی د نیکخلاص و طاعه نلی دایه

گوته نه کا خودی هه یه، تیدا هاتیه: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنْزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ (الحجر: ۲۱) وئی ئایه تی نه گهر مروث هویر هزرا خو تیدا بکه ت دی بینت خزینیه که ژ خزینیه یین مه زین خودی تیدا هه یه، خزینیه که مه عنایین دهوله مه ند.. خودی رادگه هینت کو ههر تشته کی هه بت گه له که خزینیه یین وی (نه کو خزینیه که ب تنی) ل نک خودی هه یه، و خزینیه نه گهر ب دورستی خزینیه بت- ب ژئی ئینانه ده ری خلاص نابت. و چونکی نه ف گه له که خزینیه یین خودینه، و ل نک وینه، کلیلین وان ژئی ده ستی وی دانه، و نه وی هه ز بکه ت تشته کی بخوازت ژ عه قلدارییه بچت قه ستا خزینیه یا وی بکه ت، و ده می دچت قه ست دکه تی دقیت به ری هنگی نه و هیقیی ژ وی بکه ت یی کلیلین خزینیه یی قی هه یین.. ههر تشته کی هه بت، ئایه ت دیبژت، خزینیه یین وی ل نک خودینه، و ههر تشته کی نه گهر ته قیا وته داخوازا وی ژ ئیکی دی- ژ بلی خودی- کر، مه عنایا وی نه وه ته نه و تشت ژ وی که سی خواست یی نه و نه ل نک وی، قیجا بزانه!!

و د ئایه ته که دی دا هاتیه: ﴿وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ أَلْمُتَهٰی﴾ (النجم: ۴۲) و نه قی خزینیه که دی یا مه عنایین دهوله مه ند تیدا هه یه، نه ف ئایه ته ئاشکه را دکه ت کو ههر تشته کی هه بت دویمه یا وی بو خودی دزقرت، له و ههر مراده کا هه بت نه گهر مه خسه د پی نه و نه بت، و ئارمانج ژئی نه و نه بت،

ونه‌گه‌ته وی، ئەو مراد دئی یا بری بت، وچو به‌ره‌هم پیتشه نائیت، چونکی ئەو دویمایا ئەو لئی دزق‌رت یا دورست نابت..

ودویمایا هەر تشته‌کی به‌س ل وی دزق‌رت یی کار هه‌می یین وی، و ب ده‌ستئ وی، و کار هه‌می -بئ گومان- ب ده‌ستئ وینه یی ئەو داین، کو خودییه، ئەو دویمایا هەر تشته‌کی بۆ وییه، و ئەوه ئارمانج ژ هەر تشته‌کی دئیته داخوازکرن. هەر کاره‌کی نه ئەو ژئ ئارمانج بت دئی زه‌عی بت، و هەر دله‌کی نه ب قیانا وی قه‌ بێته‌گ‌ریدان دئی ژ گه‌هشتنا خوشیی زپار بت، و هەر خوشتقیی نه ژ به‌ر وی بێته‌ هه‌زکرن قیانا وی دئی وه‌ستیان وزه‌حمه‌ت بت بۆ خودانی، و دویمایه‌کا شه‌رمزار دئی پیتشه ئیت:

﴿الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا الْمُتَّقِينَ﴾ (الزخرف: ۶۷) وئ

رۆژئ -ده‌می کار بۆ خودئ دزق‌رن- ئەوین د دنیا یی دا هه‌ز ژ ئیک و دو دکر، دئی بۆ ئیک و دو بنه‌ دوژمن، ئەو ته‌قوادار تی نه‌بن یین بۆ خودئ هه‌ز ژ ئیک و دو دکر.

قیجا وه‌کی هوبن دبیین د قئ ئایه‌تی دا: ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ هەر تشته‌کی ژ وی دئیته داخوازکرن هاته‌ کو‌مکرن، و د قئ ئایه‌تی دا: ﴿وَأَنْ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى﴾ هەر تشته‌کی بۆ وی دئیته داخوازکرن هاته‌ کو‌مکرن.. مه‌عنا: ژ وی پیتشه‌تر ئارمانجه‌ک نینه‌ بێته‌ داخوازکرن، و ژ بلی وی ئارمانجه‌ک نینه‌ دویمایه‌ بۆ بێته‌ زق‌راندن.

و د بن قئ چه‌ندی قه‌ نه‌بێیه‌کا مه‌زن ژ نه‌بێیین ته‌وحیدا خودئ هه‌یه، ئەو ژئ ئەقه‌یه: هندی دله، رحه‌ت وته‌نا نابت هه‌تا ب گه‌هشتنا وی شاد نه‌بت، و ژ بلی وی هەر تشته‌کی بێته‌ داخوازکرن، یان هه‌زکرن، نه‌ ژ به‌ر وی ب خۆ ب خۆیه، به‌لکی ژ به‌ر تشته‌کی دییه، و ئەوئ ژ به‌ر وی ب خۆ

ب خو ب تنی دئیته هه زکرن یان داخوازکرن ئیکئی ب تنیییه، ئەو ژى ئەوه
 یی زقپین دویماهیى بۆ نک وی ب تنیییه، ویا بهرعهقل نینه دویماهیى بۆ
 نک دووان بت، کا چاوا یا بهرعهقل نینه دهسپیک ژى ژ نک دووان بت.
 لهو ههچیى دویماهیا داخواز وقیان وحه زکرن وی بۆ نک ئیکئی دی بت
 ژ بلی وی، یان گوهداریا ئیکئی دی ژ بلی وی بکهت، کارى وی دى پویچ
 بت، و مرادا وی ب جه نائییت، وتشتى وی خواستی ب دهست شه نائییت،
 ب تاییه تی ل وی ده می ئەو گه لهک هه وچه دبتي.. وهه چیى دویماهیا
 داخواز وقیان وحه زکرن وی بۆ وی ب تنی بت، وگوهداریا وی بکهت،
 دى گه هته مرادی و خوشیا دین و دنیاى دى ب دهست کهفت.

(۲)

نیاسینا خودی ب جوانیا وی

پهنگی ژ ههمیان ب بهاتری نیاسینا خودی، نیاسینا وییه ب جوانیا وی، وئشه نیاسینا مروقتین تاییه ته ژ خودیناسان، وههر ئیک وی ب ئیک ژ سالوخهتین وی دنیاست، وکسهی ژ ههمیان تامتر ئهوه یی وی ب سالوخهتی (جهمال وجهلالی) بنیاست.

وکانی چاوا کسهک د (ذاتی) وی یی پیروژ دا وهکی وی نینه، ﴿لَیْسَ کَمِثْلِهِ شَیْءٌ﴾ (الشوری: ۱۱) وها کسهکی وهکی وی د (صیفهتین) وی یین بلند ژی دا نینه، وئگهر ئهم بینینه سهر هزرا خو کو (مهخلوقات) ههمی ب جوانترین پهنگینه، پاشی ئهم جوانیا وان یا ئاشکهره وئشارتی بدانیینه بهرانبهر جوانیا خودی، جوانیا وان گهلهک دی یا کیمتر بت ژ پوناها چرایهکی کیم دهمی مروفت ددانت بهرانبهر پوناها چافی پوژا گهش.

وهه ما بهسی جوانیا وییه ئهم بیژین: ئهگهر پهرده (حیجاب) ژ سهر وهجهی وی یی پیروژ بیته هلدان، پوناها وی ههر تشتهکی دیتنا وی بگههتی ژ مهخلوقاتان دی سوژت، وهکی د هه دیسهکا دورست دا هاتی یا ئیمامی موسلم قه دگوهرت.

وبهسی جوانیا وییه بیژین: کو ههر جوانیهکا ئاشکهره وئشارتی ههی ل دنیایی وئاخهتی ژ شوینوارین جوانیا وییه، قیجا پا هوین چ دیژن بو وی یی ئهف جوانیا ژی پهیدا بووی؟

وديسا دى بېژين: بهسى جوانيا وييه كو ژ بهر پړناهيا وهجهى وى يى
 شهريف تاربا عهرد وعهسمانان پوهن بوويه، وهكى د حهديسهكى دا يا
 (طهبرانى) ژ عهبدللاهى كورې مهسعوودى شهگوهاستى هاتى: ﴿ نور
 السموات والأرض من نور وجهه ﴾، ودهمى پړژا قيامهتى ژى نهو دئيت دا
 حوكمى د ناڅهرا بهنيين خو دا بكهت، عهرد ب پړناهيا وى گهش دبت.

وئيك ژ باشناڅين وى (الجميل) ه، وهكى د وى حهديسا دورست دا
 هاتى يا (موسلم) ژ (ئبن مهسعوودى) شهدگوهيت: ﴿ إن الله جميل يحب
 الجمال ﴾، وجوانيا وى ل سهر چار پيكانه: جوانيا ناڅين وى، وجوانيا
 صيفاتين وى، وجوانيا كارين وى، وجوانيا ذاتى وى.

ناڅين وى ههمى باشتربن ناڅن: ﴿ وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ﴾ (الأعراف:
 ۱۸۰) لهو نهو صيفاتين ژى دئينه وهرگرتن، نهو رامانين تيدا ههين ژى
 ههمى دباشن، وههر تشتهكى وى كربت حكمت ومهصلحت ودادى
 ودلوڅانى تيدا ههيه..

وجوانيا ذاتى وى، كانى چهنده وچاوايه؟ نهغه تشتهكه ژ وى پيشهتر
 كهسهك نزانت ونهشيت بگههتى، و ل نك مهخلووقين وى ههميان تشتهك
 ژى يا ديار نينه، نهو دانهنياسين نهبن يين وى ب خو، خو پى دايه نياسين
 بو وان عهبدان يين وى كههرم د گهل كرى.. وجوانيا وى ژ ههر چاقهكى
 (بيانى) يا پاراستيه، و ژ ديتنا ههر ئيكى ژ بلى وى پهريزانكرى
 وڅهشارتیه ب كراسى مهزنى و (عهظهمهتا) وى، وهكى ژ (ئبن عهباسى)
 هاتيه شهگوهاستن، دبېژت: ((ب صيفاتان وى ذات شهشارت، و كرياران وى
 صيفات شهشارتن)).. څيجا هوين چ دبېژن بو وى (جهمالا) ل پشت
 صيفاتين (كهمالى) وسالوختهين (جهلالى) هاتيه شهشارتن؟

و ب ڦي ږيکي هندک ژ مه عنايتن جوانيا ذاتي وي دئينه (فه همکرن)، چونکي مروښ ب زانينا کريارين وي دشيت بهر ب زانينا صيفاتين وي ڦه بلند بيت، و زانينا صيفاتين وي مروښ دشيت بگههته هندک زانينا ذاتي وي، بو نمونه: ده مي مروښ هندکي ژ وي جواني ديبت يا وي پيدا کړي، ودانايه بهر چاڅين بهنيان، نهو وي دکهته (دليل) ل سهر جوانيا صيفاتين پيدا کړي؛ چونکي نهو وي جواني بدهت، جواني دي ژ صيفاتين وي بت، پاشي ژ جوانيا صيفاتين وي نهو دي زانت کو ذاتي وي ب خو ژي يي جوانه؛ چونکي يي ب خو جوان نهبت، جواني ژ صيفاتين وي نابت^(۱).

و ژ ڦي ناشکرا دبت کو ژ وي پيښه تر -پاکي وبلند بو وي بت- کهسهک نينه يي هيراي هندي بت همده همي بو بيته پيکيشکرن، وکسهک نينه ژ بهر ذاتي وي همز ژ وي بيته کړن، و ژ بلي وي دهه بونن دا تشتهک نينه مروښي ژ بهر وي ب خو نهو بڅيت، و ژ بهر وي ب خو همدا وي بکته، لهو هر څيانه کا دي يا هبت نهگه ر تابعي څيانا وي بت، يه عني: ژ بهر څيانا وي بت، نهو څيان دي څيانه کا دورست بت، نهگه نه.. دي څيانه کا به طال وي مفا و بهرهم بت.

(۱) و بهلکي صوفيان ژ څيري نهو هزارا خو دهست پي کريت نهو ديپرت: عشقا جوانيا مه جازي، نهگه ر ږيکه کا دورست را بوړي، دپته نهگه را هندي بهري خوداني بکته عشقا جوانيا حقيقي، بهلکي هندک ژ وان همدا ل وي باوهری بوينه کو مروښ همدا هر نه شيت بگههته (حقيقيه تي) نهگه ر ږيکا مه جازي را نه پورت، مه لايي جيري د شعره کا خو دا ديپرت:

لامعا حوسن و جمالني دي ژ علمي بيته عين

عشق دا ژي هلبتن کي دي حقيقت يي مه جازي؟

(۳)

بن جوانه وهی جوانی دځیت

مه گوت: خودی یی جوانه، و(جه میل) ناڅه که ژ ناڅین وی، ووی جوانی دځیت ژی، وهکی د وی هدیسا دورست دا هاتی یا د گهل مه بوری: ﴿ان الله جميل يحب الجمال﴾، وئهر ئم بیرا خو ل ئه گهرا گوتنا څی هدیسی بینینه څه دی زانین کوئو د بهرسقا وی کهسی دا هاتبوو گوتن یی پسیارا جوانیا جلکان کری، ده می مروڅ حمز دکهت جلکین وی وسهروبه ری وی یی جوان بت.. وپیغه مبه ری -سلاف لی بن- بهرسفه کا گشتی دایی، نه گوتی: خودی حمز ژ جلکین جوان دکهت، بهلکی مهسه له بهرفره ه کر وگوتی: خودی یی جوانه، وئو حمز ژ جوانی دکهت.. یه عنی: چونکی ئو یی جوانه، و جوانی ل نک وی هیه، ئو حمز دکهت جوانی ل نک عهبدی وی ژی دیار بت، چ جوانیا جلکی بت، چ جوانیا مالی وسهروبه ری بت، چ جوانیا ناخفتنی و(ته عامولا) د گهل خه لکی بت.

ئیمامی نه سائی ژ (ئهبولئه حوه صی جوشه می) څه دگو هیژت، دبیرت: جاره کی پیغه مبه ری -سلاف لی بن- ئه ز دپتم، هندهک جلکین که څن ودریای ل بهر من بوون، ئینا وی گوته من: ته مال هیه؟ من گوتی: به لی، گوت: چ پهنگی مالی؟ من گوتی: چی تشتی خودی دای ژ حیشر وپه زی، وی گوته من: پا دی بلا څه درگرتن ونعمه تا وی ل سهر ته بیته دپتن.

مه عنا: خودی حمز دکهت شوینوارین نعمه تا خو ل سهر عهبدی خو ببینت، چونکی ئو ژ وی جوانی یه یا ئو حمز ژی دکهت، و دیار کرنا عهبدی بو

شوينوارين نعمة تا خودی ل سهر خو پشکه که ژ شوکرا وی ل سهر وی نعمة تی، و نعمة جوانیه که قه شار تیه، و شوکرا ل سهر وی جوانیه که ناشکه رایه، و خودی هه ز دکه ت جوانیا ناشکه را و قه شار تی ژ عه بدی خو بییت.

و ژ بهر قبانا خودی بو جوانیی، وی نهو جلک و خه ملا دنیا یی دا به نیین خو یا سهر قه ییا وان جوان دکه ت، و نهو ته قوا دا وان یا ناخو ییا وان جوان دکه ت، خودی دبیرت: ﴿يٰۤاٰدَمُ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ لِبَاسًا يُّوْرِى سَوَءَ تِكُمْ وَّرِيشًا وَّلِبَاسُ التَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌ﴾ (الأعراف: ۲۶) و به حسى خه لکى به حه شتى ژى دکه ت و وان نعمة تین نهو ل ویرى دبینن، و دبیرت: ﴿وَلَقَدْهُمْ نَضْرَةً وَّسُرُورًا﴾ و جَزَنَهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَّحَرِيرًا ﴿١١﴾ (الإنسان: ۱۱-۱۲) مه عنا خودی سهر و چا قین وان ب گه شیی جوان کرن، و دلین وان ب که یف خو شى و ته ناهیى، و له شین وان ب هریر و ئار میشى.

و کانی چاوا خودی هه ز ژ جوانیا د گوتن و کربار و جلکی و سهرو بهری دا دکه ت، و هسا نهو هه ز ژ کریتیا د گوتن و کربار و جلکی و سهرو بهری ژى دا ناکه ت، نهو هه ز ژ جوانیی و جوانان دکه ت، و هه ز ژ کریتی و کربتان ناکه ت.

و د دنیا یی دا جوانی ب سى رهنگان دئیته پیش چاف:

- رهنگه ک نهوه یی بو خودی بت، و ژ بهر وی بت، و هاریکاریا مرؤقی ل سهر طاعه تی وی بکه ت، و ژ قبییه ده می خودی فه رمان ل مه کری کو نهو خه مله کا جوان ل خو بکه یین ده می نهو دچینه مزگه فتان، دا ب رهنگه کى ساخلم بیینه دیتن. و نهقه نهو رهنگه یی خودی هه ز ژى دکه ت، و فه رمان پی ل مه کری.

- وړهنگهک ئهوه یی بو دنیا یی ومهزنیی بت، وبو مه دحه وخومه زکرنی،
ودا خودان پی بگه هته وان شه هه واتین دلی وی دجتی.. وئ هه ئهوه یا
خودی نه قیای وئم ژئی داینه پاش.

- وړهنگهک ئهوه یی شورستی، نه ژ وئییه ونه ژ وی؛ چونکی ئهوه نه بو
خودییه، ونه بو دنیا یی..

مه خسه د: ئهوه هه دیسا مه ل سه ری هه گیرای ﴿إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ﴾
دو بنا خه پین مه زن ب خو هه دگرت: نی شهک مه عرفهت وزانینه، ونیقا دی
سلو وکه.. خودایی پاک و بلند ب وی جوانیی دئیته نیاسین یا کهس تیدا
وهکی وی نینه، وپه رستنا وی ب وی جوانیی دئیته کرن یا وی دقیت
ژ گوتن وکریار وئ خلاقان، وئ هه ههز دکهت عه بدی وی ئه زمانئ خو
ب راستیی جوان بکهت، ودلی خو ب ئی خلاصی و قیانی و تو بی
وته وه کوللی، وئ ندامی ب خو ب طاعه تی، وله شی خو ب دیار کرنا شوینوارین
نعمه تان، وپا قژ کرنا ژ هه می ره نگین قرېژ وکری تیان.

هه دیس ئاشکه را دکهت کو دقیت عه بد وی جوانیی بنیاست ئهوا بو وی
بوویه وه صف، وپه رستنا وی ب جوانیی بکهت ئهوا بو وی بوویه دین
وشریعت، مه عنا: هه دیسی (مه عرفهت) و (سلووک) وهک دو (قاعیده)
ب خو هه گرتن.

(۴)

مه‌رنه به و پیکڤن عبودیه‌ئن

مرۆڤ د ناهه‌را ئیک ژ سێ تشتان دایه، کو خودی ل سهر وی نفیسینه:
ئه‌مره‌که لی کری دا ئه‌و ب جه‌ بینت، وقه‌ده‌ره‌که بو نفیسی دا ب سهر وی
دا بیټ، ونعمه‌ته‌که لی کری دا ئه‌و خوشیی پی بیته.

و د ڤان ههر سێ حاله‌تان دا، خودی ل سهر عه‌بدی هه‌یه ئه‌و عه‌بدینیا
وی بکه‌ت، وعه‌بدی ژ هه‌میان خوشتقیتر ل نک خودی ونیزیکتر بو وی
ئه‌وه یی ل ڤان هه‌می حال ومه‌رتنه‌به‌یان عه‌بدینیا خو بو خودی ژ بیر
نه‌که‌ت، و ب دورستی ب حه‌قی قی عه‌بدینی رابیت. ویی ژ هه‌میان
دویرتر ژ خودی ئه‌وه یی د ڤان مه‌رتنه‌به‌یان دا عه‌بدینیا وی نه‌نیاست.

وعه‌بدینیا مرۆقی بو خودی د ئه‌مری وی دا ئه‌وه: ئه‌و پیگیری ب ئه‌مر
وفه‌رمانین وی بکه‌ت، ژ دله‌کی صافی وخوری، وه‌کی پیغه‌مه‌ری -سلاڤ
لی بن- نیشا دای، وئه‌و ژ ترسین خودی دا وڤیان وقه‌درگرتن بو وی خو
ژ وان هه‌می تشتان ژی بده‌ته پاش یین وی ئه‌و ژ دایه پاش.

وئه‌و قه‌ده‌را خودی بو مرۆقی نفیسی ئیک ژ دووانه:

یان ئه‌و موصیبه‌ته یا مرۆڤ پی دئیشت، وباری مرۆقی پی گران دبت،
وعه‌بدینیا مرۆقی بو خودی د قی ره‌نگی قه‌ده‌ری دا ئه‌وه: ئه‌و سه‌بری
ل سهر قه‌ده‌را خودی بکیشت، پاشی پی رازی بت (ئه‌فه ژ سه‌بری
بلندتره)، پاشی شوکرا وی سه‌را بکه‌ت (ئه‌فه ژ رازیوونی بلندتره).
وبه‌س ئه‌و دشیت ب قی چه‌ندی رابیت یی ڤیانا خودی دلی وی تری کری،

و ژ دل باوهری ئینای وزانی کو ههر تشتهکی خودی بو وی هلبزارتی نهو بو وی چیتره.

ورهنگی دووی یی قهدهری نهو عیب وکیماسینه یین ل نک مروقی هین، و نهو گونههن یین نهو ب نک قه دجت وپی رادبت، وعهبدینیا وی بو خودی د قی رهنگی قهدهری دا ب هندئ دبت نهو زوی ژئ تویه بکهت، وپهشیمان بیت، و ب شکستن قه ل خودایی خو بزقرت، وداخوازا لیبورینی ژئ بکهت. وبهس نهو دشیت قی چهندئ بکهت یی باوهریهکا باوهری هه کو گونهه وی ژ خودی دویر دکهت، وزیانی ل دنیا یی وئاخرهتی دگههینتی، و نهگهر خودی نهبت کهسهک نینه بشیت قی زیانی ژ وی دویر بکهت.

وعهبدینیا مروقی بو خودی د نعمهتان دا ب هندئ بت نهو وان نعمهتان بنیاست، وئعترافی پی بکهت، پاشی نهو خو ژ هندئ بیاریزت کو نهو هندک ژ فان نعمهتان بو ئیکتی دی ژ بلی خودی پال بدهت، نهگهر خو نهو ئیک نهگهرک بت ژ نهگهرین گههشتنا وی نعمهتی بو وی، پاشی نهو شوکرا خودی بکهت سهرا وان نعمهتان، وشوکرا دورست نهوه نهو وان نعمهتان د بی نهمریا خودی دا ب کارنهئینت.

و ژ عهبدینیا تمام بو خودی سهرا نعمهتین وی نهوه: نعمهتین خودی ل سهر مروقی چهند دکیتم ژئ بن، نهو وان ببینت گهلهک، وشوکرا وی سهرا وان نعمهتان چهند گهلهک بت نهو وی ببینت کیتم، و نهو بزانت کو نهف نعمهته خودی یین د گهل وی کرین نه چونکی نهو یی ژ ههژیه، بهلکی ژ بهر هندئ چونکی خودی یی ب رحمه د گهل وی.. نهگهر وی نهف چهنده زانی چهند نعمهتین خودی ل سهر وی زیده ببن، خوشکاندنا وی ژئ بو خودی دی پتر لی ئیت، ب زیدهبوونا نعمهتان نهو دفن بلند نابت،

و ب کیمبونا نعمهتان ژى رازیبوونا وی کیم نابت.. چەند خودی نعمهتین
خۆل سەر وی زیدە بکەت، قیان و خوشکاندنا وی بو خودی زیدە تر لى
دئیت، و چەند خودی نعمهتین خۆل سەر وی کیم بکەت، رازیبوونا وی کیم
نابت، و چەند ئەو گونەهەکی بکەت، ئەو ب خوشکاندن قە تۆیه دکەت،
و ئەقەیه مرۆقی ب دورستی عەبدینیا خودی دکەت.. ئەوی ل هەمی
مەرتەبەیین عبودییه تی حەقی عبودییه تی ژ سەر خو ڤاکری.

نوحید و عبودیته

ئیمام ئەحمەد ژ عەبدوللاهی کورێ مەسعوودی قەدگوهیزت، دیبژت: پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- گوت: ﴿ مَا قَالَ عَبْدٌ قَطُّ إِذَا أَصَابَهُ هَمٌّ وَحَزَنٌ: اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَابْنُ عَبْدِكَ، وَابْنُ أَمَتِكَ، نَاصِيَتِي بِيَدِكَ، مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤِكَ، أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْذَنْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِبِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي، إِلَّا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَمَّهُ، وَأَبْدَلَهُ مَكَانَ حُزْنِهِ فَرَحًا ۝ ﴾.

د قی حەدیسێ دا پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- دوایەکی نیشا هەر عەبدەکی ددەت یی خەمەک یان بیئەنگیەک بگەهتی؛ دا ئەو وی بیژت، و پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- مزگینی ددەت کوهر کەسەکی قی دوایێ بیژت، خودی خەما وی دی بەت، و بیئەنگیا وی ناھیلت، و ل شوینا عیجزی کەیفەکی دی ددەتی.

و ژ بلی مەسەلا دوایێ ووی مزگینیا ل سەر گۆتەنا وی ھاتیەدان، حەدیسێ ھژمارەکا دەرس و مفايین مەزن دەربارە ی نیا سینی خودی، و تەو حید و عبودیەتی، و قەدەرێ و تەو سسولێ، تیدا ھەنە، و ژ وان دەرسێن پەيوەندی ب تەو حیدا خودی و عەبدینیا مروقی قە ھەین ئەو ی ژ دەسپیکا دوایێ ئیتە وەرگرتن، دەمی دواکەر ل دەسپیکا داخواز کرنا خو دیبژت: ﴿ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَابْنُ عَبْدِكَ، وَابْنُ أَمَتِكَ ۝ ﴾ یا رەبی، ئەز عەبدی تەمە، و کورێ عەبدی تەمە، و کورێ عەبدا تەمە.. و ئەو دەمی قی گۆتنی

دبیژت، ئەو ئعترافی نه ب تنی ب عەبدینیا خۆ بۆ خودی دکەت، بەلکی ئەف ئعترافا وی ژ دەیک و بابین وی دگرت، ژ دەیک و بابین وی یین ئیکێ وەتا دگەهته (ئادەم وەهواپی) ژێ، و مەوۆقی قی گۆتنی بیژت، ئەو زیده خۆ بۆ خودایی خۆ دسکیئت، و ئعترافەکا مەزن ب عەبدینیا خۆ و باب و بابیرین خۆ بۆ خودی دکەت، و کو ئەو ملکی وینه، و وان ژ دەرگەهی وی پیقەتر چو دەرگەه نین ئەو قەست بکەنی، و ژ بلی وی خودانەک نینه ئەو داخوازا چاقدانی ژێ بکەن، لەو هەر جارەکا قی خودانی خۆ لی نهکره خودان، و ئەو ژ بیرا خۆ بر، کەسەک نابت خەمی ژ وی بخوت، و جەهەک نابت وی بحەوینت، بەلکی ئەو ب مەزنتەین رەنگ ئەو دی بەرزەبت و خوسارەتی دی گەهتی.

و عەبد دەمی ب قی رەنگی ئعترافی ب عەبدینیا خۆ بۆ خودی دکەت، ئەو ئیقراری ب تەوحیدا خودی دکەت، چونکی هەر وەکی ئەو یی دبیژتە خودایی خۆ: چاقلینەکا ب تنی ژێ ئەز ژ تە بی منەت نابم، و ژ تە پیقەتر من کەسەک نینه خۆ پی پپارێزم، و خۆ بهیلەمە ب هیقیی قە.. و ئەقە هندی دگەهینت کو عەبد یی ئعترافی دکەت کو خودایەک هەیه خودایینی ل وی دکەت، و فەرمانان لی دکەت.

مەعنا: ئەو ب حوکمی عبودییەتا خۆ بۆ خودی کاری دکەت، نه کو ب کەیفە نەفسا خۆ، و ئەقە حالی عەبدانە، کار و تەصەرروفا وان ل سەر بناخەیی عەبدینی دئیته ئاڤاکن، عەبدینیا طاعەتی و گوهداری، و ئەقە ئەو عەبدن یین خودی ئەو بۆ خۆ پالداین دەمی گۆتی: ﴿إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ﴾ (الحجر: ٤٢)، ئەو عەبدین منن، و ئەوین عەبدین من بن، تە -ئەی شەیطان- چو دەسەلات ل سەر نابت.

ل سهری قیّ دو عایی، دو عاکهر ئیقراری ب تەوحیداً خودی دکەت،
 وئەترافی ب عەبدینیا خوۆ یۆ وی دکەت، عەبدینیا طاعەتی ئەوا گوهداری
 بوۆ دبتە نیشان.. چونکی ئەگەر عەبدینیا طاعەتی ل نک وی نەبت ژێ،
 عەبدینیا مەجبووری دێ ل نک هەبت، وی بقیّت یان نەقیّت ئەو دێ
 عەبدی خودی بت و د فەلەکا قەھر و ربووبییەتا وی دا زقپت، چونکی هەر
 تشتەکی ل عەرد و عەسمانان هەبت یی وینە و ژ خەلەکا عەبدینیا وی
 دەرناکەشت: ﴿وَلَهُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَهُ الدِّیْنُ وَاصْبًا اَفَعٰیَرَ اللّٰهُ تَتَّقُونَ﴾
 (النحل: ۵۲).

(۶)

رِ امانین عبودییهئی

وهه ر د وی ئعترافی ب عبودییهئی دا یا دوعاکه ر د دوعایا خو دا دکهت، ده می دبیرت: ﴿اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ، وَابْنُ عَبْدِكَ، وَابْنُ أَمَتِكَ﴾ هژمارهکا رامانین عبودییهئی هه نه.. عهبد ده می دبیرته خودایی خو: نهز ودهیک وبابین من ژی عهبدین تهینه، نهو ب خوشکاندن ولیزقرین فه پیگیریی ب عهبدینیا وی دکهت، وژاری وههوجهییا خو بو وی ئاشکهره، وخو دهیلته ب هیقیا وی فه.

وده می نهو ئعترافی ب عهبدینیا خو بو خودی دکهت، ودبیرتی: ﴿إِنِّي عَبْدُكَ﴾ نهو یی ئاشکهره دکهت کو نهو ب هه می فه، و ژ هه ر لایهکی فه، و ل هه ر دهمهکی عهبدی ویهه، ده می یی بچویک وده می یی مهزن، ساخ ویی مری، وگوهدار ویی نهگوهدار، ب رحی ودلی، ب نهزمانی ولهشی.. ﴿نهز عهبدی ته مه﴾ یه عنی: ب مالی خو ونهفسا خو، چونکی عهبد وهه ر تشتهکی وی هه ی، ملکئی سهییدی وینه، وهه ر نعمهتهکا عهبد تیدا ژ قهنجیا سهییدی ویهه، لهو عهبد ب قی گوتنا خو ب رهنگهکی نه یی ئیکسه ر ئعترافی نعمهتا خودایی خو ژ ی ل سه ر خو دکهت.

وعهبدینی هندی دگههینت کو عهبد تهسهرووفی د تشتهکی دا ژ مال ونهفسا خو ناکهت بیی نهمر ودهستوبریا خودایی خو، وفایدهک وزبانهکی وی د دهستی وی ب خو دا نینه، نه نهو دشیت ژینی بدهته خو نه مرنی،

وده‌می ئه‌و قى چهندي دزانت و ل بيرا خو دئینته قه، هنگی ئه‌و ژ دل و ب راستی قه دبیرت: ئه‌ز عه‌بدی ته‌مه.

پاشی گوت: ﴿ نَاصِيَةِ بَيْدِكَ ﴾ و (ناصیه) ناچاقن ژ مروقی، ئه‌گه‌ر ته بقیته مروقه‌کی بیی وی بکیشیه سهر ریکه‌کی، دی ناچاقین وی گری وکیشی هتا به‌ری وی ددهیه وی ریکی یا ته دقیت، وئه‌ف مه‌عنايه بو تمامیا عه‌بدینی د قی دوعایی دا هاته قه‌رکرن، دا هندی بگه‌هینت کو عه‌بدی بیی خودایی خو مافی (ته‌صهرروفه‌کا) ب تنی ژی د تشته‌کی دا نینه، ب قی گوتنا خو ئه‌و عه‌بدینیا خو هیشتا پتر بو خودایی خو تاشکه‌را دکته، ودبیرتی: تویی من ب ریشه‌ دهی وه‌کی ته دقیت!

وما چاوا ئه‌و دی شین خو ب ریشه‌ به‌ت، یی نه‌فسا وی د دهستی سه‌ییدی وی دا، وئه‌و به‌ری وی ددهته وی ریکی یا وی دقیت، دلی وی د ناچه‌را دو تیلان دا ژ تیلین وی، ژینا وی ومرنا وی، که‌یفخوشی و به‌ختره‌شیا وی، ساخله‌می وئبتلانا وی، هه‌می د دهستی وی دا؟ تشته‌ک ژ وان د دهستی وی ب خو دا نینه، به‌لکی ئه‌و ب هه‌می قه د دهستی سه‌ییدی خو دایه، عه‌بده‌کی لاوازی له‌غهر ناچاقین وی د دهستی خودانه‌کی ب هیز دانه یی ههر تشته‌کی هه‌ی وی بندهستی خو کری، وویقه‌تر ژی!

وه‌ر جاره‌کا عه‌بدی شاه‌ده‌بی دا کو (ناصیه‌تا) وی ویا هه‌می عه‌بدان د دهستی خودی ب تنی دایه، وئه‌وه کاروباری وان وه‌سا ب ریشه‌ ده‌ت وه‌کی وی دقیت، هنگی ئه‌و ژ که‌سه‌ک ژ وان ناترست، ووی هیقی ب که‌س ژ وان نابت، وئه‌و که‌س ژ وان ل ریزا (مالکان) نادانت، به‌لکی دی وان ل ریزا (مه‌ملوکان) بینت، یین ئیکی دی وان ب ریشه‌ ده‌ت.

وئەوئى خۆ ب ڦى كراسى بېيىت، دئ زانت كو ههژارى وههوجهييا وى بو
 خودئ وههصفهكئ لازمه بو وى، وئەوئى خەلكى ب ڦى كراسى بېيىت خو
 ههوجهى وان ناكەت، وهىڦيا خۆ ب وان ڦه گرى نادەت؛ چونكى ئەو دزانت
 چوب وان نينه.. وهنگى تهوحيذا وى بو خودئ وعهبدىنى وتەوهكوللا وى
 دئ يا دورست بت.

وههر ئەف مهعنايهيه يا د گوتنا هوودى دا بو قهومئ وى هاتى، دەمئ
 وى گوتيه وان: ﴿إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُم مَّا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ
 بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ (هود: ۵۶) يهعنى: هندى ئەزم من
 يئ خو هيلايه ب هىڦيا خودئ ڦه، خودايئ خو وخودايئ ههوه، وخودان
 رحەك نينه ل سەر ڦى عەردى ب رېڦه بچت ئەگەر وى خودانى لئ نهکربت،
 وئەو د بن فهرمانا خودئ دا نهبت. هندى خودايئ منه يئ ل سەر رېکهکا
 راست، ئانکو: ئەو د حوکم وشريعهتئ خو دا يئ دادکەرە.

(۷)

د نافبهرا حوکمی وقهدهرا دا

وېشتی مروژ عهبدېدینیا خو یا تمام بو خودی ئاشکهرا دکهت،
بهردهوامی ددهته دوعایا خو وديژت: ﴿ مَاضٍ فِي حُكْمِكَ، عَدْلٌ فِي قَضَاؤِكَ ﴾
وئف گوتنه دو تشتان قهدهگرت:

ئیک: حوکمی خودی ل سهر بهنیین وی یی ب جه هاتیه.

دو: قهزا وقهدهرا وی بو بهنیان دادی وعهدهالت تیدا ههیه.

وئف پارچه ژ حهديسی جودایی دئیخته نافبهرا (حوکمی) خودی
و(قهضائا) وی دا، د حوکمی دا ديژت: ﴿ مَاضٍ فِي حُكْمِكَ ﴾ یهعنی: نهو
حوکمی ته ل سهر من دای وبو من قیای یی ب جه هاتیه، یهعنی: دی
ههر ب جه ئیت، و د قهضائی دا گوت: ﴿ عَدْلٌ فِي قَضَاؤِكَ ﴾ یهعنی: نهو
قهزا وقهدهرا ته ل سهر من نقیسی عهدهالته، وحوکمی خودی ل سهر بهنیی
وی دو تشتان قهدهگرت:

- حوکمی دینی، وئفه نهو تشتن یین خودی بو عهبدی کرینه شریعت،

وئفه یی ب جه هاتیه، بهلی عهبد دشی (موخالهفا) وی بکهت.

- وحوکمی کهونی، وئفه نهو تشتن یین خودی قیای چی ببن، وعهبد

نهیئت (موخالهفا) وان بکهت، چونکی وی چو دهست تیدا نینن.

وچونکی (حوکم) نهو تشته یی خودی پریار پی دای، نهو ب جه دئیت؛

چونکی تشتی خودی حوکمی پی ددهت، نهو وی دکهت و ب جه دئیت،

وههر کهسهکی ژ بلی وی ههی حوکمی ب وی تشتی ددهت یی وی دقئیت

بهلئ شەرت نینه بشیت وی تشتی ب جهـ بینت، لهو د حوکمئ خودئ دا
گۆت: ﴿مَاضٍ فِی حُكْمِكَ﴾.

وچونکی (قەزا وقەدەر) ئەو حوکمە یێ خودئ ل سەر عەبدئ خو ب جهـ
ئینای و تمام ژێ بووی، گۆت: ﴿عَدْلٌ فِی قَضَائُكَ﴾ یەعنی: هەر حوکمەکی تە
ل سەر من ب جهـ ئینابت عەدالەت ئەوە.. وقەدەر وان هەمی تشتان
قەدگرت یێن خودئ ب سەری عەبدئ خو ئیناین، ژ هەمی لایان قە، ساخی
ونساخ، دەولەمەندی و فەقیری، خوشی و نەخووشی، ژین و مرن.. وەتد،
و هەر تشتەکی خودئ ل سەر عەبدئ خو نقیسی بت ئەو عەدالەتەکە وی
دانایە د جەئ دورست دا، وچو زولم تیدا نینه.

وبەلکی کەسەک هەبت ل قییری بێژت: قەدەرا خودئ ل سەر ھندەک
کەسان ئەوە ئەو بئ ئەمریا وی بکەن، و بەر ب گۆنەھێ قە بچن، ئەری ئەقە
چاوا دئ عەدالەت بت، نەخاسم ئەگەر ئەم ل بیرا خو بینینه قە کو خودئ
پشتی ھنگی دئ وان سەرا وئ عقوبە دەت؟ ئەو چ عەدالەتە یا عقوبە
پێقە دئیت؟!

وسەرەکانیا گرفتاریا خودانیێ قئ گۆتنئ ژ ھندئ دئیت ئەو نەشین
(عەدالەتی) و (قەدەری) پێکە قۆم بکەن، لەو ھزر دکەن ھەر کەسەکی
باوہری ب قەدەری ئینا دقیت عەدالەتی لادەت، و ھەچیێ بێژت: عەدالەت
ھەیە، دقیت باوہری ب قەدەری نەئینت، و قئ ھزرا ئالۆز دو دەستەکیێن
سەرداچووی پەیدا کەن:

- دەستەکەکی (کو موعتەزلینە) گۆتن: مادەم خودئ مروقی سەرا گۆنەھێ
عقوبە دەدەت، مەعنا وئ ئەوە گۆنەھ نە ب قەدەرا خودئ دئیتە کەرن،
وچونکی ئەونە ب قەدەرا وی دئیتە کەرن ژ عەلەتییە ئەو گۆنەھکاری عقوبە

بدهت. و ب څي چهندي وان درهو ب قهدهري کر، ل وي دهمي وان هزرکري
ئو يي عهاله تي بنهجه- دکهن!

- ودهسته که کي (کو جه برينه) گوتن: زولم ئوه مروڅ ته سه رروفي
د ملکي که سه کي دي دا بکهت، وچونکي هر تشته کي هبت ملکي
خودپيه، زولم ب خو ب خو تشته کي (مه منووع) و (موسته حيله) ل سهر
وي، و د شيانا وي دا نينه ئو زولمي بکهت، لهو ل نک وان چو مه دحه
د هندې دا نينه مه دحيتن خودې ب نه کرنا وي بو زولمي بيته کرن، وهکي
مروڅي کوره -بو نمونه- نه گهر تو مه دحيتن وي بکه ي وبيثري: ئو
(نه ظهري) ناکهت، وبهري خو ناده ته تشيتن حرام!

وبوچوونا دورست وناقنجي د څي مه سه لي يا (ئه هلي سونه تي) يه، ئو
ديتښن: زولم ئوه تشته ک ل جهي وي يي دورست نه يته دانان، وهکي کو
تو مروڅه کي گوهدار يان يي بي گونده بيشيني، وخودي ژ څي چهندي يي
پاکه، وخودي راسته حوکم ب سهر داچووني ل سهر هنده کان دايه، وکرنا
گونه يي ل سهر هنده کان نفيسيه، به لي ئو خوري عهاله ته ژ نک وي،
چونکي وي سهر داچوون وشه رمزاري ل جهي وا يي دورست ولائيق دانايه.
وي هيدايهت ب ريکا پيغه مبه ران بو عه بدپن خو هنارت، وړي ل بهر وان
ناشکه راکر، څي جا يي لائيقي هيدايه تي بت وي ته وفيقا وي دا، وئغه
فضله که ژ وي، وهه چي لائيقي هيدايه تي نه بت خودې ته وفيق ب رزقي
وي نه کر، وفه ضلي خو ژي بري، نه کو عه دله تا خو.

مه عنا: ئف پارچه ژ حه ديسي رده ده کا کورته ل سهر هه ردو دهسته کان:
قهدهريان، ئه وين ئينکارا قهدهري دکهن، وهکي موسته زليان، و(جه بریان)
ئو وين ديتښت: هر تشته کي کرنا وي مومکن بت ئو (عه دله).

(۸)

نه‌وه‌سسولا ب ناڤین خودی

وېشتی راستیا ته‌وحیدئ وعباده‌تی، ورامانین په‌رستنئ یین دورست د گوتنا پیغه‌مبه‌ری دا -سلاف لی بن- هاتین، وجودایی د ناڅه‌را (حوکمی) و (قه‌ضائی) دا بو مه‌ ئاشکه‌را بووی، وه‌ر ئیک کانئ یا چاوايه، ه‌دیس به‌رئ مه‌ دده‌ته ته‌وه‌سسولا ب ناڤین خو، ل نک خودئ کو نه‌و دلئ مروّقی ب قورئانئ روهن بکه‌ت، وسنگی وی ب ه‌قیئ گه‌ش بکه‌ت، و دبیرت: ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ، سَمِّيتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوْ اسْتَأْذَنْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ، أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رِيعَ قَلْبِي، وَنُورَ صَدْرِي، وَجِلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي﴾ وده‌می دبیرت: ﴿أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ هُوَ لَكَ..﴾ نه‌فه -وه‌کی مه‌ گوتئ- (ته‌وه‌سسوله) ب ه‌می ناڤین خودئ، و(ته‌وه‌سسول) د زمانئ عه‌ره‌بان دا نه‌و تشته یئ مروّث خو پئ نیزیکی تشته‌کئ دی یان که‌سه‌کئ دی بکه‌ت، وبه‌لکی نه‌ف په‌یقه د مه‌عنا یا خو یا نیزیکی وی زاراشی بت یئ هم نوکه گه‌له‌ک جاران ب کار دینین دده‌می دبیرتین: (واسطه)؛ چونکی (واسطه) ژئ نه‌و تشته یئ دبه‌ ناڅنجی د ناڅه‌را دو تشتان (یان دو که‌سان) دا، ئیک پئ خو نیزیکی یئ دی دکه‌ت.

د نایه‌ته‌کا پیروژ دا خودایی مه‌زن فه‌رمانئ ل خودان باوه‌ران دکه‌ت و دبیرت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ (المائدة: ۳۵) یه‌عنی: گه‌لی نه‌وین باوه‌ری ئینای، هوین ته‌قوایا خودئ بکه‌ن، ژ وی

بترسن، و ب وی تشتی هوین خو نیزیکی وی بکهن یی ئەو ژئی رازی
 بت.. و د قئی حەدیسی دا پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- تشتهکی ژ وان تشتان
 یین خودی ژئی رازی بو مه ئاشکهرا دکەت، ئەو ژئی ناڤین وینه: ﴿أَسْأَلُكَ
 بِكُلِّ اسْمٍ هُؤْلَكُ..﴾ ب هەر ناڤهکی ته هەمی ئەز پسیاری ژ ته دکەم، یه‌عنی:
 هەر ناڤهکی ته ل خو کربت، ئەز دکەمه ناڤنجی و (وه‌سیله) د ناڤهرا خو
 وته دا؛ دا تو وی داخوای بو من ب جه‌ بین یی ئەز دی ژ ته کەم.

وئەڤه هندی دگه‌هینت کو (ته‌وه‌سسولا ب ناڤین خودی) بو عەبدی ژ هەر
 ته‌وه‌سسوله‌کا دی یا هەبت ب مفاتره؛ چونکی ئەو ل نک وی ژ هەر
 ته‌وه‌سسوله‌کا دی خوشت‌ئیتره.. له‌و پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- نیشا مه
 دا ئەم بیژین: یا ره‌بیی ب هەر ناڤهکی ته هەبت، ته ئەو ل خو کربت: ته
 د کیتابا خو دا ئەو نیشا مه دا، یان ته ئەو نیشا ئیکی ژ عەبدین خو دا
 بت، یان ته ئەو د علمی خو یی غه‌ییی دا ڤه‌شارتی ل نک خو هیتا بت...،
 ونه‌گۆت: یان عەبدەکی ژ عەبدین ته ل ته کربت، تشتی هندی دگه‌هینت
 کو (ناڤین خودی) به‌س ئەون یین وی داناینه‌ سه‌ر خو، وناڤین وی نه‌ به‌س
 ئەون یین د کیتابا وی دا هاتین، یان پیغەمبەری وی بو مه‌ گۆتین، به‌لکی
 دبت هنده‌ک ناڤین دی ژ وی هەبن، ووی نیشا که‌سی نه‌دابن، له‌و یا
 دورست ئەوه‌ مرۆڤ ب هەمی ناڤین خودی ته‌وه‌سسولی بکه‌ت، هه‌وارین خو
 بگه‌هینتی، وخواستنی پێ ژئی بکه‌ت.

وئەو تشتی ئەم ته‌وه‌سسولی ب ناڤین خودی بو دکەین چیه؟
 پیغەمبەر سلاڤ لی بن دبیژت: ﴿أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ رَبِيعَ قَلْبِي، وَتُورَ صَدْرِي،
 وَجِلَاءَ حُزْنِي، وَذَهَابَ هَمِّي﴾ یه‌عنی: کو تو قورئانی بکه‌یه به‌ارا دلێ من،
 ورو‌ناهیا سنگی من، وئەو تشتی کو‌ڤانا من پێ رادبت، و‌خه‌ما من دچت.

و ل ڦيړی دو بناخه دئینه کوډمکرن: ژيان، وړوناھي؛ چونکي بهار
 ئيشاره ته بو ڦه ژاندينی، باران دهمی ل زځستانۍ دبارت، ل بهاري عهرد
 دژيته ڦه، ومروځ دوعايي ژ خودی دکهت ئهو قورئانی بو دلی وی وهکی
 بهاري بو عهردی لی بکهت، ژينی پی بدهتی، وبو سنگی وی بکهته
 وړوناھي، وچونکی سنگ ژ دلی فرههتره، ودل دکهفته د سنگی دا، ئهو
 وړوناھيا بگههته سنگی دی ژ دلی ژي گرت، وچونکی ژينا لهشی ههمیی
 ب دلیه، ودله ناځه نندا ههمی لهشی، بهار وړوناھي (یہ عنی: ژین
 وگه شاتی) گاځا گه هشتنه دلی، ئهو ژ دلی بو ههر ئه ندامه کی دی پی لهشی
 دئینه ڦه گوهاستن.

وبه رانېر ژین وگه شاتی، دو تشتین دی هه نه دلی تاري دکهن ونه دویره
 ئهو وی بمرین ژي، ئهو ژي کوځانه، وخه مه.. کوځان (الحنن) ئهو
 نه خوښیه یا ب سهر دلی دا دئیت سهر وئ عیجزیا ل دهمی بوری بو
 چیبووی، ژ بهر ژ دهست دهرکهفتنا تشته کی وی دځیت، یان ب سهر دا
 هاتنا تشته کی وی نه ځیت، وخه م (الهم) ئهو عیجزیه یا ب سهر دلی دا
 دئیت ژ بهر ترسا ب سهر دا هاتنا تشته کی نه خوش نوکه یان ل پاشه وړوژي،
 وئ ه ڦ تشته یین مروځی پی نه خوش، ئهون دلی تاري دکهن ودمرین،
 ومروځ ژ بهری وهره د چاره کرنا ځان نه خوشیان دا ژیک جودا بووینه،
 هندک که سان دی بیبی دهرمانه کی وهسا بو ځان دهردان ب کار دئین
 ئیشی پتر لی زیده دکهت، وهکی وان یین خه م وکوځانین خو تشتین حه رام
 ڦه ده ڦین، وهکی: ڦه خوارنا وان تشتین هشی ژ سهری دېن، یان گوهدانا
 ئاواز وسترانین حه رام، یان بهر یخوځانا دیمه نین فه حش ونه دورست.
 وپیغه مېر -سلاف لی بن- بهری مه دده ته چاره یا دورست، دهمی نیشا مه

ددهت کو ئەم ژ خودی بخوازین ئەو قورئانا خو بکەتە بهار بو دلین مه،
 ورۆناهی بو سنگین مه، بهار ئەوا دبتە ئەو رح یا ژینێ پەیدا دکەت،
 ورۆناهی ئەوا دبتە ئەو مادده یی هیدایەتی پەیدا دکەت، ومروڤ ئیک
 ژ دووانه:

- ئەوین بهری وان کەفتیه قورئانی، قیجا ژین وهیدایەت هاتیە پیکێ.
 - وئەوین بهری وان ژ قورئانی هاتیە وهرگیران، قیجا مرن وسەرداچوون
 بوویه بارا وان.

خودی د گۆتەکا خو دا بهری مه ددهتە شان هەردو پەنگان، وێرا مه
 ل وی جودایی دینتە قە ئەوا د ناڤهرا وان دا هەمی، ودیژت: ﴿أَوَمَنْ كَانَ
 مِيتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ
 مِنْهَا﴾ (الأنعام: ١٢٢) یهعنی: ئەری ئەوی د سەرداچوونی دا مر بت،
 قیجا مه دلی وی ب باوهریی زیندی کربت، و بهری وی دابته باوهریی
 ودویکەفتنا پیغه مبهرا، ئەو د رۆناهی هیدایەتی دا بمینت، ما وهکی ویه
 یی د ناڤ نهزانین ودلچوون وبهرزەبوونان دا، ب پیکەکی ناکەشت کو پی
 ژ وی حالی دەرکەشت یی ئەو تیدا؟
 - ئەو هەردو وهکی ئیک نین!

(۹)

رزق و نه جهلن . خه من زئی نه خو!

تشتی ژ هه میان پتر مروث د ژینا خو دا خه منی ژئی دخوت، وئه گهر وی ب دورستی حه قیقهت زانیبا، دثیا وی ژ هه منی تشتان پتر خه من ژئی نه خواریا، رزق وئه جهله، رزقی خو چاوا دئی زیده کت، وئه جهلا خو چاوا دئی پاش ئیخت!! ئەفه مروث هاتییه سهر رویی عهردی ئەو ب قان ههر دو تشتان فه یی مه حته.. و خودی د ئەزل دا وهسا حه زکریه ئەف ههر دو تشته د دهستی مروقی دا نه بن، د نایه ته کی دا خودی دبیرت: ﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ (الزخرف: ۳۲) ئەری ما ئەون رهحما خودایی لیکنه دکهن؟ نه.. ئەمین رزقی وان و ژیارا وان د دنیا یی دا د ناچهرا وان دا لیکنه دکهن، ومه هندهک ژ وان ب سهر هندهکان ئیخستینه.

ئەفه رزق.. وئه جهل، خودی دبیرت: ﴿إِنْ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (نوح: ۴) ئەو ئەجهلا خودی بو هه وه نقیسی نائیته پاش ئیخستن، ئەگهر هوبن بزائن.. ومادهم نه ئیته پاش ئیخستن، مهعنا نائیته پیش ئیخستن زی.

رزق یی نقیسیه، نه کیتر لی دئیت ونه زیدهتر، وئه جهل یا دانایه، نه پیشقه دئیت ونه پاشقه دچت، قیجا ئەف خه مه یا چیه؟ دلئ خو بو خه ما وی تشتی قالا که یی ئەمر پی ل ته هاتییه کرن، وخو ب وی تشتی فه موژیل نه که یی خودی (ضه مان) ب دانا وی دایه ته، وباش بزانه کو رزقی

ته نائیته برین هندی ئهجه لا ته مابت، وئهو سه ری خودی دای رزقی وی
 نابرت هندی ئهجه لا وی ما بت، ورزق نه ب خووهستاندن وعه قلدارییه،
 ئه گهر نه.. حیوانین بی ئه زمان ههمی ل بنی به ری دا ژ برسان دا مرن!
 وبلا ته باوهری ههبت کو ئه گهر خودی ژ بهر حکمه ته کا ئهو پی دزانت
 ده رگه هه کی رزقی ل بهر ته گرت، ههر ئهو ب رهحما خو ده رگه هه کی دی یی
 پتر مفایی ته تیدا دی بو ته شه کت، وئه گهر ته ده لیله کی بهرچا ش بقیته
 هزارا خو د حال بیچوبکی دا بکه، ده می هیشتا د زکی ده یکی، خوارن
 و شه خوارنا وی (کو خوینه) د ریکه کا ب تنی را بو دئیت، ئهو پی دژیت
 ووه راری دکته، وگا فا ئه فریکه لی هاته برین، وئهو ژ ده یکی شه بوو، شوینا
 ریکه کی دو ریکین دی یی رزقه کی خوشتر و ب تامتر ژ دئیت (کو
 شیره) بو وی دئینه شه کرن، وگا فا ب شیر شه بوونی ئه ش ههردو ریکه لی
 هاتنه گرتن، و شیر ژ دئیته برین، چار ریکین دی ل بهر وی شه دبن یین
 تامتر و باستر بو وی، دو ریکین خوارن: ئهو خوارنن ژ حیوانه تی
 و شینکاتی دگه هنی، و دو شه خوارن یین ژ شیر و شه خوارنن دی ژ یین
 هه لال دگه هنی.. وئه گهر ئهو مر، ئه ش ههر چار ریکین ل وی دئینه گرتن،
 به لی ئه گهر ئهو ژ به خته وهران بت، خودی ب رهحما خو ههشت ده رگه هیین
 دی ل بهر وی شه دکته، کو ههر ههشت ده رگه هیین به حه شتینه، و هندی وی
 رزق بقیته بو وی ژ دئیت! مه عنا: بلا ته باوهری ههبت کو خودی -
 د دنیا یی دا- ده رگه هه کی ژ ده رگه هیین رزقی ل بهر عه بده کی ناگرت،
 ئه گهر ئهو ده رگه هه کی باستر بو وی و ب مفاتر، ل بهر وی شه نه کته، وعه بد
 ئه گهر یی خودان باوهر بت، و خودی خیرا وی قیا بت، گه لهک جاران
 ده رگه هی رزقی بیخیر ل بهرا وی دئیته گرتن، و خودی وی ژ وی رزقی بی

بار ومهرووم دکهت؛ چونکی خودی ئه‌و بۆ وی نه‌قیت، ودقیت پیاړزت، و ژ پاراستنا خودییه بۆ عه‌بدی کو ئه‌و وی ړیکې ل بهر وی بگرت یا رزقی بیخیر پیقه دئیت، نه‌گه‌ر خو ژ بهر کیم زانینا عه‌بدی ئه‌و نه‌زانت ژی کو ئه‌ف رزقه یی بیخیره، قیجا سه‌را وی گرتنی عیجز بیت ژی..

وچونکی مروّف ژ عه‌جلې یی هاتیه دورستکرن، وه‌کی خودی دبیرت: ﴿خُلِقَ الْإِنْسَانُ مِنْ عَطَلٍ﴾ (الانبیاء: ۳۷) ئه‌و هه‌ز ژ تشتی ب له‌ز ژی دکهت، ووی ب سه‌ر یی دره‌نگ دئیت، نه‌گه‌ر خو ئه‌وی دره‌نگ بۆ دئیت یی باشر بت ژی ژ وی یی ب له‌ز دگه‌هتی، ژ بهر قی چه‌ندی دئ وی بینی ئه‌و دلې خو دبه‌ته خوشیین دنیا یا نزم، وخوشیین بلندین ئاخره‌تی ژ بیرا خو دبه‌ت، وکه‌نگی کوّانا وی مه‌زن دبت؟ ده‌می ل ئاخره‌تی وان خوشیین بلند دبیت ژ ده‌ست وی دئینه‌کرن، ژ بهر وان خوشیین نزم یین وی ل دنیا یی برین، وبۆ دئیه‌ گوتن: ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيْبَتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَأَسْمَتُمْ بِهَا فَاَلْيَوْمَ تُطْرَقُونَ عَذَابَ الْهَوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ﴾ (الأحقاف: ۲۰) ئه‌قرو هه‌وه چو بۆ خو نه‌هیلايه، چی تشتی هه‌وه قیای، د دنیا یی دا هه‌وه بارې خو یی ژی داگرتی، وئه‌قرو (رصیدی) هه‌وه (صفره) قیجا هوین ل هیقیا چنه‌!؟

وئه‌گه‌ر ته بقیت ژ قی ږه‌نگی به‌ختره‌ش نه‌بی ژ مروّقان، بلا باوهری ته هه‌بت کو خودی تشته‌ک ژ ته مه‌نعه نه‌کریه نه‌گه‌ر مه‌نعا وی پتر فایدی ته تیدا نه‌بت، وبه‌لایه‌ک نه‌ئینایه سه‌ری ته نه‌گه‌ر بۆ هندي نه‌بت دا ئه‌و ته پی بجهرېنت، وئو ته نامرېنت نه‌گه‌ر بۆ هندي نه‌بت دا جاره‌کا دی ئه‌و ته ږاکه‌ته‌فه، وئو ته ږاناکه‌ته‌فه نه‌گه‌ر بۆ هندي نه‌بت دا به‌ری ته بده‌ته ئیک ژ دو ړیکان: سه‌عاده‌تا هه‌روه‌ر، یان شه‌قانا بی دویماهی.

(۱۰)

نەگەر نە سەعادەتا دورست بۇیت

نەگەر تە سەعادەتا دورست بۇیت وی پیکى بدە بەر خۆ یا بەری نوکە مە گۆتى، دەمى مە گۆتى: دلى خۆ بۆ وی تشتى قاللا که یى ئەمر پى ل تە ھاتىيەکرن، وخۆ ب وی تشتى قە موژیل نەکە یى خودى (ضەمان) ب دانا وی دایە تە.

بەلى.. ھەر کەسەکی ھىشيا زېدەبوونی، وترسا کیمبوونی، بۆ خۆ نەکریتە خەم، وھزرا خۆ ھەمی د ھندى دا ب کار نەئینت، کانى چاوا دى خوشیەکا پتر ب دەست خۆ ئیخت، یان نەخوشیەکی ژ خۆ بدەتە پاش؛ چونکی ئەو دزانت خودى ل سەر ھەر تشتەکی یى خودان شیانە، ئەو تەدبیری دکەت، وپیکى ل بەر بەنیین خۆ قەدکەت، وتەدبیرا وی بۆ بەنیى وی چیتەر ژ وی تەدبیرا بەنیى بۆ خۆ دکەت؛ ژ بەر کو ئەو مەصلحەتا بەنیى خۆ ژ وی باشتەر دزانت، وئەو پتر دشیّت وی تشتى بگەھینتتى یى بۆ وی باش، ووی تشتى ژ وی بدەتە پاش یى زیانا وی تیدا بت. وچونکی ئەو دزانت یى ھەزکرن خودى ئەو نەشیّت ئیک پیگاڭ پیشقە بچت، یان پاشقە، لەو ئەو خۆ ب دەست (مەشیئەتا) وی قە بەرددەت، و ب (قەضائا) وی رازی دبت، و ل بەر دەرگەھى رحما وی ستوخوار وسەرچەمیای دمینت، خۆ دھیلتە ب ھیقیا وی قە، و دەستى ھەوجەبیا خۆ ب نک وی قە درىژ دکەت، وباوهری دئینت کو ژ بلى وی ھەر ئیکى ھەبت ژ ھندى کیمترە خوشیەکی بگەھینتتى، یان نەخوشیەکی ژى بدەتە پاش، چونکی خودان ومەلکی ھەر

تشته کي د دهستی دا ههر ئهو ب تنییه.. هنگی ئهو ژ هه می کول وکه سه ر
 وخه م وکوڤانان رحه ت دروینت، وبارئ خۆ یی گران دهیلته ب هیقیا وی څه
 یی منه ت ب هلگرنا چو باران نه بت ئه گهر ئهو چه ند دگران ژ ی بن، وئهو
 ره حم وقه نجیا خۆ نیشا دده ت وپیش وی څه وی باری رادکه ت، بیی عه بد
 زه حمه ته کي ببینت، وچونکی عه بد ب هه می څه به ری خۆ دده ته وی، وخه ما
 خۆ دکه ته ئهو، خودای وی هه می خه مین وی یین ب هه وچه یین دنیا یی څه
 دگریدای ژئ څه دره څینت، دلئ وی ژ وان څالا دکه ت، وهنگی پسپارا وئ
 خوشیی نه که ن یا ئهو ژ ژيانا خۆ دبینت، ووئ سه عاده ته دگه هته دلئ وی!

ژ خۆ ئه گهر وی خۆ هیلا ب هیقیا خۆ ب خۆ څه، وپالدا سه ر ته دبیر
 وهلبزارتنا خۆ، وهند خه م ژ حه قئ خودای نه خوار هندی به ری وی ل پشک
 وبارین نه فسا وی، خودای وی دئ وی هیلته ب هیقیا هلبرارتنا وی څه،
 وبه ری وی دئ ده ته وئ ریکئ یا وی به ری خۆ دایئ، وهنگی خه م وکوڤان
 دئ لئ کوم بن، څیجا نه دل لئ رحه ت دبت، ونه کار باش دبت، ونه هیقی
 ب ده ست څه دئیت، وپه رده یه کي ستور دئ که فته ناقبه را وی وسه عاده تی..
 پیغه مبه ر -سلاف لئ بن- دبیزت: ﴿مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هَمًّا وَاجِدًا، هَمَّ الْمَعَادِ، كَفَاهُ اللَّهُ
 هَمَّ الدُّنْيَا، وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ، هُمُومُ الدُّنْيَا، لَمْ يُبَالِ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي أَيِّ أَوْدِيَّتِهَا
 هَلَكَ﴾ یه عنی: هه چیی خه مین خۆ هه میان بکه ته خه مه ک، خه ما ئاخره تی،
 خودئ خه مین دنیا یی دئ ژ وی څه که ت، وهه چیی خه مین وی ئهو
 ب گه له ک لایان څه بر، خه مین دنیا یی، خودئ منه ت ب وی نینه ئهو
 د کیژ نهالین وئ دا بچته هیلاکئ.

وخودئ فه رمان ب هنده ک تشتان ل عه بدین خۆ کر به، وسۆز ب هنده ک
 تشتان دایئ، فه رمان ب (ئه مر ونه هیان) لئ کر به، وکه فاله ت ب رزقی

وسهرکهفتنی دایې، څیجا نه گهر وی فەرمان ب جه- ئینا، خودی ژى سؤزا
خو د گهل وی دى ب جه- ئینت، وتشتی کهفالهت پی دایې دى گههینتی،
سهرکهفتنی دى دته وی یی سهرکهفتنی ژى بخوازت، ودی وی بی منهت
کهت یی مرادا وی نهو بت.

ومروځی تیگههشتی نهو یی ب نهمر ونههیان رابیت، وخه می ژى
بخوت، نه کو خو ب وی تشتی څه موژیل بکهت یی خودی کهفالهت دایې
نهو وی بو ب جه- بینت، ب تاییه تی نه گهر نه ل بیرا خو بینین کو چو
وهفادارین راستگوتر ژ خودی نینن. و ژ نیشانیڼ سه عاده تا دورست نهو
مروځ خه ما خو هه میی بکه ته ب جهئینا فەرمانا خودی، نه ب جهئینا
تشتی خودی کهفالهت پی دای، و ژ نیشانیڼ زریار یا خودانی نهو دلې وی
ژ خه ما ب جهئینا نه مری خودی یی څالا بت، وبهس بهری وی ل هندى
بت نهو وی تشتی ب جه- بینت یی خودی کهفالهت دای نهو وی بو ب جه-
بینت..

مه‌زنکنا عه‌دی بۆ خوداین وی

(ئبن ماجه) هه‌دیسه‌کی ژ (ئهبانی) شه‌دگوه‌یزت، دب‌یزت: پی‌غه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گوت: ﴿لَا عَلَمَنَّ أَقْوَامًا مِنْ أُمَّتِي يَأْتُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِحَسَنَاتٍ أَمْثَالِ جِبَالِ تِهَامَةَ بَيْضًا، فَيَجْعَلُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَبَاءً مَنثورًا﴾ یه‌عنی: ئەز دێ هنده‌ک که‌سان ژ ئوممه‌تا خو‌ بینم روژا قیامه‌تی دئین خیرین وان هندی چیا‌یی تیه‌امینه‌ دسپی، خودی وان خیرین وان دێ وه‌کی تۆزه‌کا به‌لا‌فکری لی که‌ت، ئهبانی گوت: من گوتی: ئە‌ی پی‌غه‌مبه‌ری خودی سال‌وخه‌تین وان بو‌ مه‌ ئاشکه‌را بکه‌، نه‌کو‌ ئەم ژ وان بین بی‌ی ئەم ب خو‌ به‌سه‌سیین، گوت وی گوت: ﴿أَمَّا إِنَّهُمْ إِخْوَانُكُمْ، وَمِنْ جِلْدِنَكُمْ، وَيَأْخُذُونَ مِنَ اللَّيْلِ كَمَا تَأْخُذُونَ، وَلَكِنَّهُمْ أَقْوَامٌ إِذَا خَلَوْا بِمَحَارِمِ اللَّهِ انْتَهَكُوهَا﴾ یه‌عنی: ئە‌و برایی‌ن هه‌وه‌نه، و ژ نفشی هه‌وه‌نه، و ئە‌و ژێ وه‌کی هه‌وه‌ هنده‌کی ژ شه‌قی بو‌ کرنا عیباده‌تی رادبن، به‌لی ئە‌و که‌سن ده‌می دمی‌نه‌ ب تنی پی‌ ل وان تشتان ددانن یین خودی هه‌رام کرین.

زولم ونه‌زانینا ژ هه‌می‌ مه‌زنتر ئە‌وه‌ خه‌لک د چا‌قین ته‌ دا ژ خودی دمه‌زنتر بن، ب ره‌نگه‌کی وه‌سا تو رازی نه‌بی خه‌لک ته‌ ب وی کراسه‌کی بی‌ین یی خودی ته‌ پی‌ دب‌ینت، د ئایه‌ته‌کی دا خودای‌ مه‌زن گوتنه‌کی ژ نوح پی‌غه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- شه‌دگیرت، ودب‌یزت: ﴿مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ (نوح: ۱۳) ئە‌ی ملله‌تی من، هه‌وه‌ چیه‌ هو‌ین ژ مه‌زنیا خودی وده‌سه‌لاتا وی ناترسن، ووی مه‌زن نایی‌ن؟ مو‌جاهد دب‌یزت: مه‌عنا

گوتنا وی نهوه وی گوت: ههوه خیره هوین پوینتهی نادهنه مهزنیآ خودای
خو؟

یهعنی: نهگهر خودی د چاچین وان دا یی مهزن با، ووان خودی مهزن
دیتبا، نهو دا گوهداریا وی کهن، وخو ژ بی نهمریا وی دهنه پاش، وژی
شهرم کهن.. و ژ شهرمکرنا ژ خودی ومهزنکرن وهیهته ویهه د دلی
مروقی دا، مهزنی وهیهته وی ل نک مروقی یا هند بت، دهمی نهو یی
ب تنی ژی بت نهو خو ژ وان کار وگوتنان بدهته پاش یین وی پی نهخوش
بن نهو وان ژ وی بینت.

گهلهک کس ژ مه دوهسانه شهرما وان ژ خودی یا هند نینه هندی
شهرما وان ژ مروشان، دهمی مروقهک چ یی مهزن بت د چاچین وان دا،
یان ژی نهو ژی بترسن وهزهکی بۆ بکهن، وان دبیت ژ شهرم یان ترسین
وی دا نهو وی کاری ناکهن یین وی مروقی پی نهخوش، بهلی دهمی
مهسهله دبهته بی نهمریا خودی، ونهو تشتی خودی پی نهخوش، وان شهرم
وترسا ژ خودی هند ل نک وان نینه نهو وان ژ بی نهمریا خودی بدهته
پاش..

نهقی کار و وان هنگی چ معنا بۆ هیه؟

معنا وی نهوه: (تهوقیر) وقهدرگرتنا وان بۆ خودی ژ (تهوقیر)
وقهدرگرتنا وان بۆ وی مروقی کیمتره، لهو شهرما وان ژ وی مروقی پتر
لی دیت ژ شهرما وان ژ خودی، ونهقه (خهلهلی) دگههینته بناخهیی
تهوحیدلی ل نک وان، ووان بهر ب شرکی قه دبهته، نهگهر ب قی نیهتی
وان نهف چهنده کربت، وئاشکهرایه کو (شرک) ههر کارهکی دی یی ههبت
د گهل خو پویچ دکهته، لهو مروقی ب قی پهنگی دهمی رۆژا قیامهتی

دئیت چو فایدی وی ناکهت کارئ وی یی باش هندی چیاپه کی بت؛ ژ بهر کو ئه وکار ژئ نائیته قه بویلکرن.

و ژ ته و قیرا مرؤقیه بو خودی مرؤف ب دورستی (ته و حیدا) وی بکهت، و ژ ته و حیدیه ئه و کهسه کی ژ به نیین وی خو د ئاخفتنین خو ژى دا نه ئینته پرتزا وی، وه کی دئ بینی هنده ک دبیرن: ب نائی خودی و ب نائی فلانی، یان: مه خودی یی هه ی وفلان کهس، یان: ئه گهر خودی هه ز بکهت و تو هه ز بکه ی.. وه هر گوته کا وه سا بت یان کهسه کی بینته پرتزا خودی، ئه شه ژ وان گوته نانه بین خودانی خو بهر ب شرکی شه دبهن، دقیت موسلمان یی لی هشیار بت.

و ژ مه زکرنه عه بدیه بو خودایی وی ئه و د بی ئه مرپا خودی دا گوهدارپا کهسه کی نه کهت، نه بیژت: فلان کهس مرؤقه کی مه زنه، قه در و بهایی وی گه له ک، ئه ز دئ ئاخفتنا وی ب جه ئینم، ئه گهر خو ئاخفتنا وی بی ئه مرپا خودی ژى تیدا هه بت.. گوهداری وترس و قیان وه یقیدارپا مرؤقی ژ کهسی دقیت هندی گوهداری وترس و قیان وه یقیدارپا مرؤقی بو خودی نه بت، هندی وی نه بت.. قیجا پا چاواپه ئه گهر زیده تر بت؟!

و ژ مه زکرنه مرؤقیه بو خودی ئه و شهرم بکهت کو خودی سرره کا وه سا ل نک وی ببینت، یان هه زه کی ژئ بزانت، یان گوته کی ژئ گوهد لی بیت، یا ئه و هه ز نه کهت کهسه کی دی ژئ ببینت یان بزانت یان گوهد لی بیت، خو ژ مرؤقان شه شیرت، و خو ژ خودی نه شه شیرت!! خودی به حسه هنده ک به ختره شان دکهت و حالئ وان بو مه ئاشکه را دکهت، و دبیرت: ﴿يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُمْ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ (النساء: ۱۰۸) ئه و خو ژ خه لکی شه دشیرن دا کارین

وان یین خراب نه‌بینن، به‌لی خۆ ژ خودی ناڅه‌شیرن وژی شهرم ناکهن، وئهو
ب زایننا خوی د گهل وان، ویی ناگه‌هداره ب وان دهمی ئهو ب شه‌ف
دهمی یین ب تنی وی گوتنی دبیژن یا خودی یی ژی رازی نه، وخودی
ب ههمی گوتن وکریارین وان یی ناگه‌هدار بوویه، تشتک ژی ل وی به‌رزه
نابت.

خودی مه بکه‌ته ژ وان عه‌بدان یین ته‌وقیرا وی دکهن، ووی مه‌زن دبیین،
د ناڅ خه‌لکی دا، ودهمی ئهو یین ب تنی ژی.

(۱۲)

مرۆڤ . ئەو حیکمەتدین د چیکرنا وی دا ل دویمایین هەب

قەلەم ئیکەمین چیکری بوو خودی دای؛ دا ئەو قەدەرا هەر تەشتەکی بەری
چیبوونا وی بنقیست، وئادەم چیکری دویمایینی بوو، و د ئافراندا مرۆقی
دا ل دویماییا هەمی نفسین چیکریان هژمارەکا حیکمەتان هەبووینە، ژ وان
حیکمەتان:

یا ئیکی: دا خانی بیته دورستکرن بەری خودان لی بیته ئاکنجیکرن،
و د قی چەندی دا قەدرگرتەکا بەرچاڤ بۆ مرۆڤە هەیه، ئەگەر تو بزانی
میثانەک دی ئیته نک تە، وئەو میثان ل بەر تە یی ب قەدر بت، بەری
ئەو بیت تو دی جەیی وی دورست کە، وچونکی مرۆقی قەدر و بەیاهەکی
مەزن ل نک خودی هەبووینە، خودی عالەم بۆ وی دورست کر، پاشی ئەو لی
دانا.

یا دووی: هەر تەشتەکی هەمی د عالەمی دا، ل عەرد و عەسمانی، خودی
بۆ مرۆقی و ژ بەر وی دایە، و مرۆڤ ئارمانجە، و ئارمانج ل دویمایینی
دئیت.

یا سیی: چیکەری زیرەک ب باشتەین تەشتی کاری خۆ ب دویمایه
دئیت، کانێ چاوا ئەو ب کاری بناخە دەست پی دکەت.

یا چاری: نەفس وەسا یین هاتیە چیکرن وان بەر دمیته ل دویمایهیی،
ژ بەر قی چەندی دەمی مووسا و سیرەبەندین فیرعەونی گەهشتینه ئیک،

مووسای گوتی: هوین بهری وئ بهاقین یا ههوه دقیت هوین بهاقین، وگاڤا
مرۆڤان ئەو تشت دیتی یی سیره‌به‌ندان هاقیتی، بهری وان ما ل وی تشتی
دی ل دویمایی ئیت.

یا پینجی: خودی باشترب کیتابا خو، وباشترین پیغه‌مبه‌ری خو،
وئەممەتا باشترب بو دویمایی زه‌مانی هێلا، ووی ئاخ‌ره‌ت ژ دەسپیکێ چیترب
لی کر، ودویمایی ژ به‌راهیان تمامترن.

یا شەشی: ئەو هەمی تشتی خودی د عاله‌می به‌لاڤ کری، وی د ئاده‌می
دا کۆمکر، له‌و ئاده‌م ئەو عاله‌ما بچو‌یکه‌ یا عاله‌ما مه‌زن تیدا کۆمبووی.
یا حەفتی: مرۆڤ کورتیا هه‌بوونی وفیقی وپییه، له‌و یا مونساب ئەو
بوو ئەو پشتی وان هه‌میان بیته‌ چیکرن.

یا هه‌شتی: ژ قه‌درگرتنا مرۆڤی ل سه‌ر خودایی وی ئەو بوو: ئەو
هه‌وجه‌یی ومه‌صلحه‌تین وی هه‌ین، وئەو ئامیرتین وی د ژینا خو دا پیتقی
پی هه‌ی هه‌می بو وی به‌ره‌هه‌ڤکرن، ووی هندی دیت ده‌می وی سه‌ری خو
بلندکری هه‌ر تشته‌ک ل به‌ر ده‌ستی وی یی حازره.

یا نه‌هی: ده‌می خودی قیای قه‌در و به‌ایی مرۆڤی ل سه‌ر چیکربین دی
ئاشکه‌را بکه‌ت، وی ئەو به‌ری وی چیکرن، له‌و ملیاکه‌تان هزر دکر کو
خودی چیکریه‌کی ژ وان باشترب چی ناکه‌ت، به‌لی ده‌می خودی ئاده‌م
ئافران‌دی وفه‌رمان ل ملیاکه‌تان کری ئەو بو وی بچنه‌ سوجدی قه‌دری وی بو
وان ئاشکه‌را بوو، وگاڤا ئاده‌می گونه‌ه کری، ملیاکه‌تان هزرکر ئەو قه‌دری
خودی دایه‌ ئاده‌می نه‌ما، وهاته‌ نه‌سخه‌کرن، به‌لی ده‌می ئاده‌می تۆبه‌کری
وخودی تۆبا وی قه‌بو‌یل کری، ملیاکه‌تان زانی کو خودی سرره‌ک د چیکربین
خو دا هه‌یه‌ که‌س ژ بلی وی نزانت.

یا دههئ: دههئ خودی چیکرنا ئی عالهمی ب قهلهمی دهست پی کری،
یا د جهی خو دا بوو ئه و ی ب چیکرنا مروشی ب دویماهی بینت؛ چونکی
قهلهم ئامیرهتی زانیینییه، و مروث زانییه، له و خودی قهدر و بهایی ئادهمی
ب ریکا علمی وی نیشا ملیاکهتان دا، دههئ گوتیه ئادهمی: ئه و علمی
ل نک ته هه ی ب زانیئا ناڤین ئان ناڤیکریان، نیشا ملیاکهتان بده..

حالی مروّقان د گهل قورئانی

د نایه ته کا پیروژ دا خودایي مهزن ئیک ژ وان گازنده یان شه دگو هیئت یین پیغه مبهری -سلاف لی بن- ژ ملله تی خو کرین، د دهر حه قا حال ی وان دا د گهل قورئانی، ودبیژت: ﴿ وَقَالَ الرَّسُولُ يَرْبِّ اِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْطُورًا ۝ ﴾ (الفرقان: ۳۱) پیغه مبهری: خودایي من، هندی ملله تی منه پشتا خو یا دایه قی قورئانی.. یه عنی: حالی وان د گهل قی قورئانی یا ته بو وان هنارتی نه وه نهو خو ژئی دویر دکهن، پشت دده نی و (هه جرا) وئ دکهن، ووی نارمانجی ب جه نائینن یا ته نهو ژ بهر بو وان هنارتی.

وئه شه ئیشاره ته بو ئیک ژ وان گونه هیین مهزن یین ئوممه ت د دهر حه قا قورئانی دا دکه ت، و دیارکرنه بو حاله کی ژ حالین مروّقان د گهل کیتابا خودی، وئه گهر مروّ هزرا خو د قی مه سه لی دا بکه ت، دی بینت گه له ک ره نگین هه جرا قورئانی هه نه، و نهو هه می خودانی خو دئیخته بن قی گازنده یی یا پیغه مبهری -سلاف لی بن- بو خودایي خو کری، ژ وان رهنگان:

ئیک: پشتدان وهه جرا قورئانی یا ژ هه میی مه زنتر نهو مروّ پشت بده ته باوهری ئینانا ب قورئانی، کو کوفری پی بکه ت، یان باوهر نه که ت نهو تشتی تیدا هاتی حه قیه و ژ نک خودییه، و خودان ب قی چه ندی کافر دبت، و ژ ئوممه تا ئیسلامی نائیته هژمارتن.

دو: کو مروث گوهی خو نه ده تی دهمی ئەو دئیتە خواندن، ودهنگی خو
 د بهر را بلند بکەت، وقەرەبالغی بکەت، وئەقە ئیک ژ سالوختین کافران
 بوو، وەکی د ئایەتەکی دا هاتی: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ
 وَالْعَوَاقِبِ ﴾ (فصلت: ۲۶) ئەوین کافر بووین گووت: گوهداریا قئی قورئانی
 نهکەن، ودهمی ئەو دئیتە خواندن له غوی بکەن.. و بهرانبهر قئی چهندی
 خودی فرمان ل خودان باوهران کر کو ئەو خو بی دهنگ بکەن دهمی قورئان
 دئیتە خواندن، وگوهداریی بو بکەن، دهمی گوئی: ﴿ وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ
 فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ (الأعراف: ۲۰۴).

سی: هەر وەسا ژ پشتدانا قورئانییه کو مروث کاری ب ئەحکامین وئ
 نهکەت، وحوکمی وئ قەبویل نهکەت، وهرز بکەت کو قانونهکا دی یا
 ژ وئ باشر ههیه مروث ل دویف بچت وکاری پی بکەت، یان هزر بکەت
 ئەحکامین قورئانی ب کیر ههمی دهم وههمی جهان نائین، و بو ئیکی ههیه
 ئەو ژ بن حوکمی قورئانی دهرکەفت وکاری پی نهکەت.. وئەقە ژی خودانی
 خو ژ خەلهکا ئیسلامی دهردئیتە خەلهکا کوفری، خودایی مەزن دبیزت:
 ﴿ وَمَنْ لَّمْ يَخُصِمِمْ أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴾ (المائدة: ۴۴).

چار: و ژ ههجا قورئانییه مروث هزرا خو د ئایەتین وئ دا نهکەت، و خو
 د مەعنایا وئ دا شارەزا نهکەت، و بهرگهپرانی نهکەت کو خو فیری پامانا
 ئایەتین وئ دا ویزانت کانی ئەو چ دبیزن و چ ژ مروقی دخوازان، وتشتهکی
 ئاشکهرایه ئەو کەسی د قورئانی نهگهت و مەعنایا وئ باش نهزانت، ئەو
 نهشیت ئەحکامین وئ ب دورستی ب کارینت، ژ بهر قئی چهندی خودایی
 مەزن بهری مە ددهته هزرکر و خوشارهزا کرنا د ئایەتین قورئانی دا دهمی
 دبیزت: ﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَالِيَ قُلُوبٍ أَفْقَالُهَا ﴾ (محمد: ۲۴).

پېنځ: داخوازکړنا دهرمانې دلی، وچارهسهریا ئیش ونهخوښیږن نهفسی،
 ب ړیکهکا دی ژ بلی قورئانې، نهو ژی ژ پښتدان وههجر ا قورئانییه،
 خودایې مهزن د نایهتهکی دا دبیرت: ﴿وَنَزَّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ
 لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (الإسراء: ۸۲) نهو تشتی شیف ا بو دهر دین دلی وئیشین نهفسی
 تیدا ههبت، ورهحم بو خودان باوهران، نه م د قورئانې دا دئینینه خواری،
 قیجا کهسهک دهرمان ژ جهې وی یی دورست بهیلت، وېچت قهستا جههکی
 دی بکهت، ژ بلی کو دهرمانې دورست ب دهست وی ناکهقت، نهف کاری
 وی ژی ب گونههکاری بو وی دئیتته هژمارتن.

ونهو گومان ودودلی یا بو هندهک مروّقان ژ قی قورئانې چی دبت، کو
 ئیکا هند ژ وان چی بکهت نهو بهر ب گونهها (ههجر ا) قورئانې شه بچن،
 ب چهند ږهنگهکانه:

هندهک ههنه دلین وان ب گومانن کو نهف قورئانه ژ نک خودی بت،
 ونهو نهو حهقی بت یا خودی بو مروّقان قیای وهنارتی ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ
 فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ ونهفه بهری خودانی ددهته ږهنگی ئیکی یی ههجر ا قورئانې
 کو کوفر ونهباوهری ئینانا ب قورئانییه، ههر وهسا ږهنگی دووی ژی کو
 گوهدان وگوهداریا نایهتین قورئانییه.

وهندهک ههنه گومان بو وان د هندی دا هیهه کو نهف نهحکامین قی
 قورئانې دوهسا بن تیرا ژینا مروّقی بکهن، لهو نهو هزر دکهن ژ بلی
 قورئانې، یان د گهل قورئانې، مروّقی ههوجهیی ب هندهک ږی وړیاز
 وسیاسهت ویرر وبوچوونین دی ژی هیهه، دا سهروبهری ژینا وی یی تمام
 بت، ونهف گومانه بهری خودانی ددهته ږهنگی سیی یی ههجر ا قورئانې، کو
 پښتدانا کاریه ب نهحکامین قورئانې.

وهندهک د وان (دهلالهت) وړامانان دا ب گومانن يېن ژ نايه تين
 قورئانې دئينه وەرگرتن، کانې مه خسه دپې مه عنایا وان يا سهرقه يه، يان ژي
 هندک مه عنايېن دینه يېن ئه و ل دويښ عقل و تيگه هشتنا خو ئاشکهره
 دکهن، و دبېژن: مه خسه دا نايه تان ئه څه مه عنایه يه.. وهکی وان يېن هندک
 نايه تان (ته ئويل) دکهن، و ب هندک ته فسیرېن بنقه بنقه ونه دورست ئه و
 وان نايه تان شرؤڅه دکهن.. وئڅه بهرې خودانی دده ته پښه پښه چارې يې
 هه جرا قورئانې کو نه تيگه هشتنا دورسته بو پامانېن قورئانې.

وهنده کين دی هه نه بهلکی باوهری ب وان راستيان هه بت يېن د قورئانې
 دا هاتين، بهلې ئه و د دودلن کانې ئه څ راستيه ب خو د مه قصوودن، يان
 ژي هه ما ئه و بهس بو مه تهل هاتينه ئينان، يان مه خسه د پې پښه پښه
 مه صلحه تيبه، له و دهمې حه قيقه ته کا د قورئانې دا هاتي بو وان دئيه
 گوتن، ئه و دبېژن: مه باوهری ب څې حه قيقه تې هه يه، بهلې.. و دې ده ست
 دده ته جه دهل وهه څرکيه کا بې مه عنا، بهس بو هندې دا ئه و خو ژ کارکړنا
 ب وې راستيې قورتال بکه ت! ئه څ پښه پښه گومانېيه ئيکا هند ژ خودانی
 چي دکه ت ئه و ل بهر نه ئيت کو قورئان ب حه قيقه ت څه شيفا ودهرمانه،
 وئڅه پښه پښه پېنجييه يې هه جرا قورئانې.

هيڅيا مه ژ خودې ئه و نه و دليېن مه ژ هه مې پښه پښه گومانان بپاريزت.

نښن هوبن پي درين

نه ژيانا لهشي.. چونكي مروقي زيندي خو مهجبووري دو پرهنگين ژيانان
دبينت:

- ژيانا لهشي، يا كو تشتي ب مفا ويي ب زبان بو لهشي خو پي
دزانت، قيجا نهو وي تشتي بو خو هلبيرت يي مفايي وي تيدا، وخو
ژ وي تشتي بدهته پاش يي ژيانا وي تيدا، وهه جار هكا كيماسيهك
كههسته قي ژيانا وي، ل دويش وي كيماسيي نهخوشي ولاوازي دي
كههتي، لهو نه دبينن ژيانا مروقي نساخ وي خه مگين وي ههژار وي
ترس ل نك هه ژ ژيانا وي مروقي يي نهو چهند ل نك نههه تمامتره.

- ژيانا رحى، يان يا دلى وهكي نه هندهك جاران دبيريښي، و ب قي
ژيانبييه مروث حهقي ونه حهقيي، هيدايه تي وسه رداچووني، ودورستي
وخه له تيي ژيك جودا دكهت، نهف ژيانبييه هيزا قاقارتن وژيك جودا كرنا
د ناقبه را تشتي ب مفا وي ب زبان دا ددهته خوداني، ونهوه هيزا باوهرى
وئيراده وحه ژيكرنا حهقيي ددهت، هه وهسا هيزا نهف يانا باطلى ژي..
وههست وشعوور وقيان ونهف يانا هه ر ئيكي ل دويش بارا وييه ژ قي پرهنگي
ژياني.

وكاني چاوا ژيانا لهشي بو كهسي ساخ وبى كيماسي تمامتره، وزايننا
وي ب تشتي ب مفا وي ب زبان بو وي پتره، وهسا ژيانا دلى ژي بو
كهسي دله كي ساخ هه تمامتره، وهه كهسه كي زيندي دهسي تو بهري خو

ددهیی دئی بینی ئەو زێدە زێدە ژیا نا خۆ یا لەشی دپارژت، چاقدیری لێ دکەت، وخۆ ژ وان تشتان ددەتە پاش یێن کیماسیی دگەهیننە قی ژیا نا وی، بەلی بەرانبەر قی چەندی ئەم دبین گەلەک کەس هەنە خەمی ژ ژیا نا خۆ یا دلی ناخون، ولی ناگەریێن خۆ ژ وان تشتان بدەنە پاش یێن کیماسیی دگەهیننە قی رەنگی ژیا نا وان، هەر چەندە هەوجەبیا وی بۆ هەر دو رەنگین ژیا نا ن هندی ئیکە.. بۆچی؟

- ب راستی ئەقە جەئ حیبە تییه!!

د ئایەتەکی دا خودایی مەزن گازیەکی پیشکیشی خودان باوەران دکەت، وفەرمانەکی ل وان دکەت، کو ئەو د بەرسقا خودی وپیغەمبەری وی یێن، دەمی ئەو بەری وان ددەنە وی تشتی یی ئەو پی دژین.. ژیا دلی، خودی دبیرت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَطِيعُوا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَٰهٌ مُّخْتَرُونَ﴾ (الأنفال: ٢٤) ومەعنا قی ئایەتی ب کورتی ئەقەیه: گەلی خودان باوەران، هوبن د بەرسقا خودی وپیغەمبەری وەر ئەگەر وان هوبن بۆ وی تشتی گازیکر یی هوبن پی بژین، وهوبن بزائن هندی خودییه ئەو یی دکەفتە ناقبەرا مروقی ودلی وی دا، وهوبن بزائن کو هوبن بۆ نک وی دئی ئینە کو مکرن.

و ژ قی ئایەتی چەند مەسەلەکین گرنگ بۆ مە ناشکەرا دبن، ژ وان:

یا ئیکی: ژیا نا رووحی (یا دلی) یا تمام و ب مفا بۆ مروقی ب هندی پەیدا دبت دەمی ئەو د بەرسقا خودی وپیغەمبەری دئیت، وگۆتن وفەرمانین وان ب جە- دئینت، ویی د قی بەرسقی نەئیت وی چو ژیا نا بن، هەر چەندە ئەو دژیت ب وی ژیا نا هەقشک یا د ناقبەرا وی وحەیانەتان دا

هه‌ی، کو ژيانا له‌شيه، چونكي وی دله‌كی مری دئ هه‌بت، وئهو كه‌سین
 ب قی په‌نگی بن، ئهو دمرینه ئه‌گهر خو دساخ ژی بن، نه وه‌کی وان یین
 دژین ژيانه‌کا رووحي، ئه‌فه دساخن ئه‌گهر خو ب له‌شی قه دمری ژی بن.
 ویی ژینا وی یا دلی ژ ژینا ههر كه‌سه‌کی تامتر، ئه‌وه یی گوهداریا وی
 بو گازیا خودی وپیغه‌مبه‌ری ژ یا ههر ئیکی تامتر، چونکی ههر تشته‌کی
 وان ئهو بو گازی کربت ژین تیدا هه‌یه، وهر پشکه‌کا ژ وی یا وان ئهو بو
 گازی کری ئه‌گهر ژ ده‌ست وی چوو، مه‌عنا ئهو وی پشکه‌ک ژ ژینی وی
 ژ ده‌ست خو کر..

د ئایه‌ته‌کا دی دا خودایی مه‌زن ئیشاره‌تی دده‌ته قی ژیانئ ده‌می دبیرت:
 ﴿أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ
 لَيْسَ بِخَارِجٍ مِّنْهَا﴾ (الأنعام: ١٢٢) یه‌عنی: ئه‌ری ما ئهو هه‌ردو كه‌س وه‌کی
 ئیكن: یی مه‌ ژین دایی و ژ مرنئ پزگارکری، ورؤناهیه‌ک (هیدایه‌ت)
 دایی ئهو پی د ناف خه‌لکی دا بیت و بچت، وئهو د ناف تاريان دا مای
 ونه‌شیت ژئ ده‌رکه‌فت؟ نه.. ئهو وه‌کی ئیک نین!

یی ئیکی: راسته ب له‌شی خو یی زبندی بوو، به‌لئ ئهو ژ مریان حسیب
 دبوو، چونکی دلئ وی هیدایه‌ت نه‌نیاسی بوو، مه‌ دلئ وی تژی هیدایه‌ت
 کر، قیجا ئهو زبندی بوو. ویی دووی: چونکی هیدایه‌ت نه‌نیاسی، وه‌کی
 خو ما دناف تاريان دا.

یی ئیکی: ده‌می د ناف خه‌لکی دا دچت، رؤناهیا وی یا د ده‌ستی دا،
 له‌و خه‌لکی دی هه‌می هه‌وجهی وینه ژ به‌ر رؤناهیی، ویی دووی: كه‌سی
 منه‌ت پی نینه، چونکی ئهو ژی وه‌کی وان یی ده‌ست قالا یه‌ ژ رؤناهیی،
 وهر پیین خو نابینت.

مهسه لا دووی یا ژ نایه تی ناشکرا دبت، ئەقەیه: خودی دبیرت: هوین بزنان کو خودییه دکەفته ناڤهرا مروقی ودلی وی، یهعنی: خودی ژ مروقی نیریکتره بو دلی وی؛ چونکی ئەوی دکەفته ناڤهرا ته وتشتی ئەو ژ ته نیریکتره بو وی تشتی.. خودی یی نیریکتره بو دلی، ئەو دزانت کانی هەر دلەکی چ تیدا هەیه، دەمی هوین د بهرسقا خودی وپیغه مبهری دئین، وهوین ب لەشی فرمانین وان ب جهـ دئین، ئەو ب دلین ههوه یی زانایه، دزانت کانی ئەف هاتنا ههوه د بهرسقی یا ژ دلە، یان ژ ژ بهر مفایه کیه، یان ژ ترسین تشته کی دایه، هوین ل وی نائینه قەشارتن؛ چونکی دلین ههوه ل بهر وی دناشکرا نه، و (ئستجابە) ئەگەر یا ب لەشی ب تنی بت، چو فایده ی ناگههینته خودانی.

وهندهک زانایین دی دبیرن: دەمی خودی دبیرت: هوین بزنان کو خودییه دکەفته ناڤهرا مروقی ودلی وی.. مهعنا وی ئەوه خودی دلی وهردگپرت، بهر ب ئیمانی قە دهت، یان بهر ب کوفری قە. هەر وهکی نایه تی دقیت بیت: هشیار بن! ئەگەر هوین د بهرسقا خودی وپیغه مبهری نهئین، خودی دلین ههوه دی مرینت و بهر ب کوفری قە بهت..

مهسه لا سیی: ئەف نایه ته فهرمانا شه رعی وقه دهرا خودی پیکقه گری ددهت، دەمی دبیرت: د بهرسقا خودی وپیغه مبهری وهرن، یهعنی: ئەمری شه رعی ب جهـ بینن، پاشی دبیرت: خودییه دلین ههوه وهکی وی دقیت وهردگپرت، و ئەقە مهسه لا قە ده رییه، وهکی د نایه ته کا دی ژ ی دا هاتی: ﴿فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴿(المدر: ۵۵-۵۶) ئەف قورئانه بیرئینانه که بو وی یی بقیت بیرا خو لی بیننه قە، و ئەو نهشین بیرا خو لی بیننه قە ئەگەر خودی حەز نه کرت.

(۱۵)

هیلانا (نهمری) مهزنتره

ژ کرنا (نههین)

سههلی کورئ عهبدللاهی دبیزت: ((ل نک خودئ هیلانا نهمری مهزنتره
ژ کرنا نههیئ؛ چونکی نههیا ئادهمی هاتهکرن نهو ژ دارئ بخوت ووی
خوار، ئینا خودئ توبا وی قهبولکر، نهمر ل ئبلیسی هاتهکرن نهو بو
ئادهمی بچته سوجدئ و نهو نهچوو، قیجا ل گونهها وی نههاته بۆرین)).
ئهفه مهسهلهکا گرنگ وههژی رۆنکرنیه، ورۆنکرنا وئ د فان خالین
ژیری دایه:

یا ئیکئ: گونهها ئادهمی -وهکی د گوتنا بۆری دا هاتی- کرنا وی تشتی
بوو یئ نههیا وی ژئ هاتیهکرن، کو نهخوارنا ژ دارئ بوو، وگونهها ئبلیسی
نهکرنا وی تشتی بوو یئ نهمر پئ لئ هاتیهکرن، کو سوجدهبرن بوو بو
ئادهمی، وچونکی گونهها ئبلیسی مهزنتر بوو، تهوفیقا وی بو توئ
نههاتهدان، ولهعنهت لئ هاته باراندن.. نه وهکی ئادهمی نهوئ ژ دل
تۆهکری وخودئ توبا وی قهبولکری وگونهها وی بو ژیری.

یا دووئ: گونهها کرنا نههیئ، وهکی وئ یا ئادهمی کری، پترین جاران
ژ بهر ههوجهیی وشهوهتهکییه ل نک خودانی، ئادهمی دهمی نهو کار کری
یئ نههیا وی ژئ هاتیهکرن ژ بهر هندئ بوو وی دلئ وی دچوو (خولوودئ)
وگاڤا وی زانی خوارنا ژ دارئ دئ قئ ئارمانجئ بوو وی ب جه- ئینت، وی
ژئ خوار.. وگونهها نهکرنا نهمری پترین جاران ژ بهر خۆمهزنکرن ودفن

بلندیښه، ئېلیسی خو مهزن کر، و ژ خو نه گرت بو ئاده می بچته سوجدی،
وئهمری خودی ل عهردی دا، وئهو کهسی هندی دندکه کی مهزنی ددلی دا
بت، خودی وی نابه ته به حه شتی، وهکی د حه دیسه کا دورست دا هاتی یا
موسلم قه دگو هیتزت.

یا سی: ل نک خودی کرنا وی کارئ ئه مر پی هاتی به کرن، خوشتقیتره
ژ هیلانا وی کارئ نه هی ژئ هاتی به کرن، وگه لهک نموونه ل سه ر قئ چه ندی
ژ گو تنین پیغه مبه ری ب خو -سلاف لی بن- هه نه، ئه م مه عنا یا هه دهک
ژ وان ل قئری دئ قه گو هیزین، پیغه مبه ر -سلاف لی بن- د گو تنه کا خو دا
دبیژت: ﴿خوشتقیترین کار ل نک خودی کرنا نفیژی به ل ده می وی﴾
و دبیژت: ﴿وهوین بزنان کو باشتربن کارئ هه وه نفیژه﴾ وگه لهک
حه دیسین دی یین هندی دگه هینن کو کارئ خوشتقی ل نک خودی کرنا
ئه مره کی ژ ئه مین وییه..

و د گه لهک ئایه تان ژی دا خودی قیانا خو بو عه بدی ب کرنا ئه و امران
قه گریدده ت، وهکی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ (البقرة: ۱۹۵) و ﴿إِنَّ اللَّهَ
يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ (البقرة: ۲۲۲) و ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾
(آل عمران: ۷۶) وهتد. و د لایین نه هیان دا ئه و نه قیانا خو ب کرنا وان
قه گریدده ت، وهکی: ﴿لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ (آل عمران: ۱۴۰) و ﴿إِنَّهُ لَا
يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (الأنعام: ۱۴۱) و ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾ (الأنفال: ۵۸) وهتد..

یا چاری: ژ یا بوری دیار دبت کو کرنا وی تشتی خودی فه رمان پی کری
تشته کی مه قصوده ژ بهر وی ب خو (لذاته)، وهیلا نا تشتی وی نه هی
ژئ کری بو هندی به دا کرنا کاره کی ئه مر پی هاتی به کرن تمام بیت، مه عنا:

نهه‌ی یا ژ وی کاری هاتیه‌کرن چونکی ئەو سستی و (خه‌له‌لی) دئیخته کاره‌کی ئەمر پی هاتیه‌کرن، بۆ نمونه: ده‌می خودی نه‌هی ژ ڤه‌خوارنا مه‌یی وکرنا قوماری کری، گوټ: چونکی ئەو به‌ری خودانی ژ زکری خودی و نقیژی وهردگیپن، وه‌کی د نایه‌تا (۹۱) یدا ژ سووره‌تا (المائدة) هاتی.

مه‌عنا: کارین نه‌هی ژئ هاتیه‌کرن دبنه‌ ریگر د ناقبه‌را مرو‌فی وکرنا ئەوامران دا، له‌و (نه‌هی) ژ به‌ر تشته‌کی دی دڤیت نه‌ئینه‌کرن، و (ئه‌مر) ژ به‌ر وان ب خو دڤیت بینه‌کرن.

یا پینجی: کرنا وان کارین ئەمر پی هاتیه‌کرن ژ پشکا پاراستن وه‌یلانا هیزا باوه‌ریی ب خو‌یه، به‌لی نه‌کرنا وان کارین نه‌هی ژئ هاتیه‌کرن ژ پشکا پاراستنا هیزا باوه‌رییه‌ ژ وی تشتی وی هیزی ژ ریکا ناقنجی و دورست لادده‌ت، وپاراستنا هیزی ب خو به‌ری پاراستنا راستکرنا وی دئیت، چونکی ئەفا دووی (پاراستنا راستکرنا هیزی) ژ به‌ر یا ئیکییه (پاراستنا هیزی ب خو).

یا شه‌شی: ژینا دلی، وخورنا وی، وخوشی ورحه‌تیا وی، د کرنا وی کاری دایه‌ یی فرمان پی هاتیه‌کرن، و ئەفا هه‌ هه‌می ب هیلانا وی کاری یی نه‌هی ژئ هاتیه‌کرن، ئەگه‌ر کرنا ئەمری د گه‌ل نه‌بت، ب جه‌ نائیت، و مرو‌ڤه‌ک ئەگه‌ر فرمانین خودی ب جه‌ نه‌ئینت، وخو ژ وان هه‌می کاران بده‌ته‌ پاش یین نه‌هی ژئ هاتیه‌کرن، ئەو ژ خودان ئیمانان نائیته‌ هژمارتن، به‌لی ئەو که‌سی فرمانان ب جه‌ بینت، وخو ژ هنده‌ک نه‌هیان نه‌ده‌ته‌ پاش دی ژ خودان ئیمانین گونه‌ه‌کار ئیته‌ هژمارتن.

یا هه‌فتی: وه‌هر نیزیک ژ خالا بۆری، ئەوی فرمانان ب جه‌ بینت، وخو ژ نه‌هیان نه‌ده‌ته‌ پاش، ئەو دی ئیک ژ دووان بت، یان دی رزگار بت

وچته به‌حشٚ ئه‌گهر خيٚرٚن وي پتر لٚ هاتن، يان ژي دئ هندي خراييٚن
خوٚ ئيٚته عه‌زابدان، پاشي دئ ژ بهر کرنا وي بو (ئه‌وامران) دئ پرگار بت.
به‌لئ ئه‌وي فەرمان ونه‌هيان ب جه‌ نه‌ئينت بي گومان ئه‌و دئ چته
هيلاکئ.

يا هه‌شتئ: خيٚرا کرنا وي کارئ فەرمان پئ هاتيه‌کرن ئيک ب ده‌هانه،
به‌لئ جزايئ کرنا وي کارئ نه‌هي ژئ هاتيه‌کرن ئيک ب ئيکٚيه، تشٚئ
هندي دگه‌هينت کو خودئ پتر هه‌ز ژ کرنا ئه‌مري؛ چونکي ئه‌گهر وه‌سا نه‌با
هه‌ر گونه‌هه‌ک دا ب ده‌هان بت، وه‌هر خيٚره‌کدا ب ئيکئ بت، يان چوننه
چوننه هه‌ردو دا وه‌کي ئيک بن.

يا نه‌هي: عه‌به‌ده‌ک ئه‌گهر وان تشٚتان هه‌ميان يٚن خودئ نه‌هي ژئ کري
بکه‌ت، وگونه‌هيٚن وي بگه‌هه‌نه بهر په‌رئ عه‌سماني، پاشي تشٚته‌کي ب تنئ
بکه‌ت ژ وان يٚن خودئ ئه‌مر پئ کري، کو توٚيه‌يه، ئه‌و گونه‌هه‌ هه‌مي دئ
ئينه ژيٚرن.. مه‌عنا: کرنا وي تشٚئ وي ئه‌مر پئ کري ل نک وي
خوشتقيٚتره ژ نه‌کرنا وي تشٚئ يئ وي نه‌هي ژئ کري.

هشیاری ئاهاهیڻ خو به!

ئەو کەسێ بقییت ئاهاهیڻ خو بلند کەت، دڤییت هەر ژ سەری خەمەکا
باش ژ موکمکرنا بناخەییڻ وی بخوت؛ چونکی موکمیا ئاهاهی ژ موکمیا
بناخەییڻ وی دڤییت.. وکار وکریارین مروڤی وەکی ئاهاهیڻه، بناخەییڻ وان
باوەریه، وەهر جارهکا بناخەییڻ قانییم بت دڤی شیت ئاهاهیەکی بلند ل سەر
پشت خو راگرت، و ل وی دەمی ئەگەر هەندەک ژ ئاهاهی هەرفت ژ
چیکرنا وی دڤی یا ب ساناھی بت، بەلێ بناخە ئەگەر دەست بن، ئاهاهی
خۆ ل سەر ناگرت، وەهر جارهکا هەندەک ژ بناخەیان هەرفت و خراب بوو
ئاهاهی هەمی یانبارا پتر دڤی ب سەرتک دا ئییت!

ژ بەر ڤی چەندڤ مروڤی زانا وتیگەهشتی گەلەک خەمی ژ دورستکرن
و موکمکرنا بناخەیان دخوت، و مروڤی نەزان بیی بناخەیان موکم بکەت
ئاهاهیڻ خو بلند دکەت، لەو ئاهاهیڻ وی هەر زوی ب سەر سەری وی دا
دڤییت: ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ تَقْوَمٍ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَىٰ
شِقَاجِرٍ ۖ هَٰكَذَا تَهَارَبُهُ فِي نَارِ جَهَنَّمَ ۚ﴾ (التوبة: ۱۰۹) ئەری ما وەکی ئییکن
ئەوی بناخەییڻ خو ل سەر تەقوا خودی و گوهداری و پرازیبونا وی دانابن،
و ئەوی بناخەییڻ خو ل سەر لیقا کەندالەکی نیزیکی بکەفت دانابن، ڤیجا
ئەو ب سەر دا بییت ووی د گەل خو بەهاڤیته د ناگری جەهەمی دا؟
- نه، ئەو وەکی ئییک نابن.

وباوهری (کو بناخه یه) بو ئاڅا کرنا کاران، وهکی هیڅیڼه بو لهشی مروڅی، ههر جارهکا هیڅا مروڅی یا موکم بت دئ شیت لهشی وی راگرت، وگه لهک نه خوشیان ژي ژي دته پاش، بهلئ نه گهر هیڅا وی یا کیم بت دئ لاواز بت ونه شیت لهشی راگرت، یان ئاتافان ژي دته پاش.

څیجا تو ئاڅاهیڼ خو ل سهر هیڅا بناخه یڼ باوهریڼ بدانه، چونکی نه گهر هندک ژ ئاڅاهیڼ ته -هنگی- ژ بهر ڼک وچوو و خراب بوو ژي، دورست کرنا وی ل بهر ته دئ یا ب ساناهی بت، نه وهکی هنگیه دهمن بناخه ب خو خراب دبت.. وموکمترین بناخه تو ئاڅاهیڼ ل سهر بدانی، و د خهمن نه بی هندی نهو پشتی هنگی یڼ بلندبت، نهو بناخه یه یڼ دو تشت تیدا هه بن: یڼ ئیکي: کو نیاسینا ته بو خودی، وزانینا ته ب ناڅ و صیفات و نه مرئ وی یا دورست بت.

یڼ دوو: خو ب دهستقه بهردانا ته خوړی بو خودی و پیغه مبهړی وی بت، نه بو کهسه کی دی ژ بلی وان.

وپشتی تو بناخه ی موکم دکه ی، و ئاڅاهی ل سهر بلند دکه ی، تو وی ب باشیا نه خلاقى سپی بکه، پاشی سیاجه کی موکم ل دوړ بدانه؛ دا نهو ژ دوژمنان بیتته پاراستن، و په نچه رڼ وی ب مای نه تیڅرنی په رده بکه؛ دا تیڅه بییه ستاره کرن، و کلیله کی ژ زکری خودی بو پهیدا بکه، هنگی دی بیه خودان ئاڅاهیڼ کی ئاسی ل بهر ههر دوژمنه کی.

وپشتی څی چهندي، هشیاری ئاڅاهیڼ خو به، راسته نهو دئ یڼ ئاسی بت، بهلئ دز دهمن ژ دهری بی هیڅی دبت، ب ماهولکی گونه هان نهو دئ دیواری کون کهت، څیجا نه گهر ته ژ څی چهندي نه خوار دئ هند بینى وی دیوار سمت، و د ژور څه ب سهر ته دا گرت، وهنگی دی گه لهک زهحه تنی

بینی هتا وی دکهیه دهر، چونکی تو دئی ب ئیک ژ سئ تستان فه موژیل
بی:

- یان دئی کهفیه بن دهستی وی، وئو دئی ئاهاهیئ ته ژ ته ستینت.

- یان دئی بته شریکئ ته د مالی دا.

- یان دئی وی کهیه دهر وپشتی هنگی دئی ب پنیکرنا وئ کونئ فه
موژیل بی یا وی د دیواری کری.

وئگهر ئو شیا بگههته د مالا ته دا، سئ ئاتافان ئو دئی گههینته ته:
- خرابکرنا ئاهاهی.

- برنا وی مالی یئ ته بو خو کۆمکری.

- وبستهکرنا دزین ههقالین خو کو ئو ژئ چا ل وی بکهن.

وهنگی رۆژ بو رۆژئ هیزا ته دئ کیم بت، هتا ئیدی تو خو ل بهر چو
دوژمنان نهگری.. ئهفه حالئ بارا پتر ژ مروّفانه د گهل قئ دوژمنی، ئو
خو ژئ غافل دکهن هتا د مالین وان دا ب سهر وان دا دگرت..

ویا ژ قئ ژئ غهربتر ئوه گهلهک جاران ئهف دوژمنه خودانئ مالی
ب خو بو خو دکهته پاله، دهمی دقئیت مالی لی خراب بکهت!